[illegible]

[illegible]

શાન્તિલાલ [illegible]

[illegible]

[illegible] પ્રકાશન.

[illegible]

મહેસાણા. (ઉ. ગુ.)

પ્રાપ્તિ સ્થાનો :–

(૧) ડૉ. યુ. પી. દેઢિયા.
M. B. B. S.
નવાપુરા, અંજાર. (કચ્છ.)

(૨) જેઠાલાલ ચુનીલાલ વીરવાળા
૩૫૫, કાલબાદેવી રોડ.
મુંબઈ–૨

(૩) 'દિવ્યદર્શન' કાર્યાલય,
કાળુશીની પોળ. અમદાવાદ.

(૪) મુંબઇ – અમદાવાદના બુકસેલરો.

● મૂલ્ય : ૧ રૂપિયો. પ્રત : ૨૦[illegible]

વિ. સં. ૨૦૨૬, આસો.

પ્રથમ આવૃત્તિ

મુદ્રક : ચંપકલાલ મગનલાલ પરેલ

મુદ્રણાલય : અંબિકા આર્ટ પ્રિન્ટરી, દિગળાચાચર, પાટણ (ઉ.

પધર્મનાં અજવાળાં

સંપાદકો :

મુનિરાજશ્રી ભદ્રગુપ્તવિજયજી

મુનિરાજશ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી

સંપાદકીય :

આ એક જ્ઞાનયોગી તપસ્વીની મહાન તપશ્ચર્યાની પૂર્ણાહુતિનો મહોત્સવ છે. એ મહોત્સવને કલકત્તાનો શ્રી જૈન સંઘ ૧૭૧ છોડનું ઉજમણું....અઠ્ઠાઇ મહોત્સવ....વગેરે જિનેન્દ્રભક્તિથી ઉજવી રહ્યો છે; ગુરુભક્ત શ્રાવકો પોતાની સંપત્તિ સન્માર્ગે ખર્ચી ઉજવી રહ્યા છે....ત્યાં પૂજ્યપાદ ગુરુદેવશ્રીની નિશ્રામાં રહેલા શ્રમણ-ભગવંતો તપશ્ચર્યા, સેવા-ભક્તિ અને શાસન પ્રભાવનામાં સહાયક બનીને ઉજવી રહ્યા છે....

દૂર....રહેલા અમે આ એક પુસ્તકનું સંકલન-સંપાદન કરી મહોત્સવ ઉજવવાની બાલચેષ્ટા કરી રહ્યા છે।

મુનિરાજશ્રી રાજેન્દ્રવિજયજીએ લેખો ભેગા કર્યા.... વ્યવસ્થિત કર્યા....અને પછી બધું મને મોકલી આપ્યું! સમય ખૂબ ટૂંકો....પ્રેસ નાનું....અને કામ સમય મર્યાદામાં પુરૂં કરવાનું! વળી બીજી પણ કેટલીક સમસ્યાઓ! એટલે કેટલાક લેખો ટૂંકાવવા પડયા છે અને કેટલાક લેખોને પુસ્તકમાં સ્થાન આપી શકાયું નથી.! માટે જેમણે લાગણી-પૂર્વક લેખ મોકલ્યા છે તેમની ક્ષમા ચાહુ છું.

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી પ્રત્યે ગુણાનુરાગી બનેલા એવા અનેક મુનિવરો અને સદ્‌ગૃહસ્થોએ પૂજ્ય ગુરુદેવની ગુણગાથા ગાઇ છે....એને પ્રકાશિત પણ કરત....પરંતુ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ અમારા પર 'સ્ટે-ઓર્ડર' મૂકી દીધો અને એ ગૌરવપૂર્ણ ગુણગાથા અમે પ્રકાશિત ન કરી શકયા....છતાંય કાયદાભંગના ગુનામાં ન આવી જઈએ, એટલી સાવધાનીથી કેટલાક લેખો લીધા છે.....!

પ્રકાશકીય :

અમને આ પુસ્તક પ્રકાશિત કરતાં ઘણો જ આનંદ થાય છે....આ પ્રકાશનનો લાભ અમને અણધાર્યો જ મળ્યો! એ કૃપા છે પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી મહારાજની.

પૂજ્યપાદ તપોનિધિ ગુરુદેવશ્રી ભાનુવિજયજી ગણિવરે શ્રી વર્ધમાન આયંબિલ તપની ૧૦૦ ઓળીની મહાન તપશ્ચર્યા પૂર્ણ કરી, એ મંગલમય પૂર્ણાહુતિના પ્રસંગ તપશ્ચર્યા અને તપસ્વી ગુરુદેવશ્રીને શ્રદ્ધાંજલિ રૂપ આ પુસ્તિકા પ્રકાશિત કરતા અમે ગૌરવ અનુભવીએ છીએ.

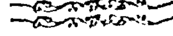
આ પુસ્તિકાના પ્રકાશનમાં આર્થિક સહયોગ અમને પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી ધર્મગુપ્તવિજયજી મ. સા પૂ. મુનિરાજ શ્રી રાજેન્દ્રવિજયજી મ. સાહેબ અને પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી પદ્મસેન વિજયજી મ. સા. આદિની પ્રેરણાથી તેમજ બીજા જે સદ્ગૃહસ્થો તરફથી પ્રાપ્ત થયો છે, અમે તે સહુના આભારી છીએ.

ખુબ ઉતાવળમાં આ પુસ્તકનું મુદ્રણ કાર્ય થયું છે એટલે જે કંઈ ત્રુટી દેખાય તેની ક્ષમા કરશો. અંતે તપોનિધિ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને કોટિ કોટિ વંદન કરી કૃતાર્થ થઈએ છીએ.

મહેસાણા. ૧-૧૦-૭૦

શાંતિલાલ દોશી.
જયકુમાર પરીખ.

શું વાંચશો ?

વિભાગ–૨

વિભાગ–૩

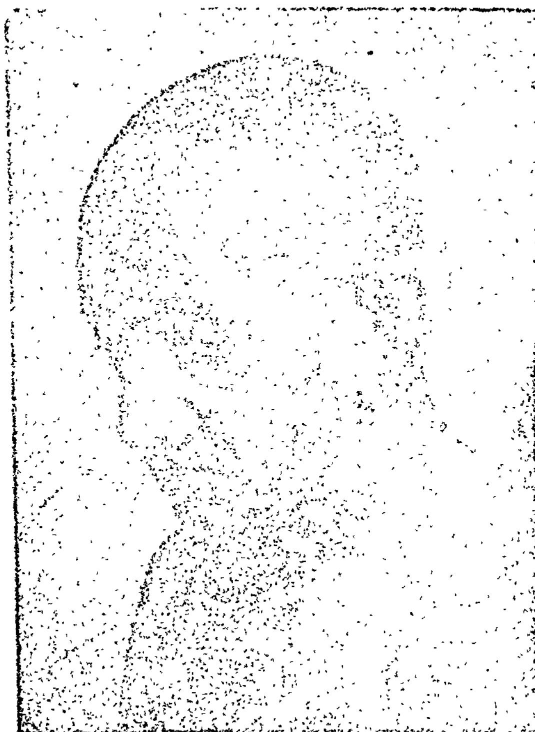
આ મહાન તપસ્વી અમારા ગુરુદેવ છે માટે અમે એમના ગુણ ગાઇએ છીએ' એમ માની લેવાની જરૂર નથી. જે જે જીવો એ મહાપુરુષના સંપર્કમાં આવ્યા છે, જેમણે જેમણે તેઓશ્રીનાં વૈરાગ્યપૂર્ણ પ્રવચન સાંભળ્યા છે અને જેઓએ તેઓશ્રીના રસપૂર્ણ સાહિત્યનું અવગાહન કર્યું છે તેઓને પૂછી જુઓ કે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીનું વ્યક્તિત્વ કેવું ભવ્ય અને ઉન્નત છે। તેઓનો આત્મવિકાસ કેવો તીવ્રગતિમાં છે। તેઓનું સંયમજીવન કેવું નિર્દોષ અને કઠોર છે।

જો થોડો વધુ સમય મળ્યો હોત તો પુસ્તકને વધુ સુંદર અને આકર્ષક બનાવી શકાત, તે છતાં બનતા પ્રયત્ને પુસ્તક સુંદર બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે. તપ અને તપસ્વી પ્રત્યે શ્રદ્ધા, બહુમાન અને આદરભાવ પ્રગટે અને એથી આત્મભાવ નિર્મળ બને એજ શુભ આશયથી આ સંપાદન કર્યું છે. તેમાં અમારી કોઈ ત્રુટી હોય તો ક્ષમાયાચના કરી વિરમું છું.

મહેસાણા. તા. ૧-૧૦-૭૦ ભદ્રગુપ્તવિજય

તપધર્મનાં
અજવાળાં

સિદ્ધાન્તમહોદધિ શાસનશિરતાજ
સ્વ. પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંતશ્રી
વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ

પ્રભાવકપ્રવચનકાર ન્યાયવિશારદ
તપોનિધિ પૂજ્ય પંન્યાસપ્રવર
ભાનુવિજયજી ગણિવર

આથી સમજી શકાશે કે જેઓ દુનિયાની નામનાઓ માટે તપકર્મની આચરણા કરે છે અને તેને ધર્મરૂપ કરણીય કોટિમાં માનવાની ધૃષ્ટતા આદરે છે, તેઓ ખરે જ પોતાની જાતને ઠગવા સાથે, અજ્ઞાન આત્માઓને પણ ઠગે છે અને સંસારમાં ચિરકાલ સુધી પરિભ્રમણ કરવાનું પાપકર્મ ઉપાર્જે છે. આથી કલ્યાણના અર્થી આત્માઓએ સમ્યક્તપની આચરણા કરવામાં બીજા હેતુઓનો ત્યાગ કરી એક કર્મક્ષયના હેતુને જ લક્ષ્યમાં રાખવો જોઇએ, કે જેના યોગે અનાદિથી મલિન એવો આત્મા નિર્મલ થાય અને પોતાના સ્વરૂપને પામી સદાને માટે અનંતસુખનો ભોક્તા થાય.

તપથી સંયમ દીપે :– સંયમને દીપાવનાર સંયમને અજવાળનાર, સંયમને ખીલવનાર અને આત્મ-શક્તિઓનો વિકાસ સાધવામાં સહાયભૂત થનાર કોઈ હોય તો એ તપ છે. સંયમ જેવું સંયમ પણ તપ વિના દીપતું નથી.

તપ, એતો સંયમનું નાક છે. ગમે તેટલા અલંકાર હોય પણ નાક વિનાનું મ્હોઢું જેમ બુખું લાગે છે, તેમ તપ વિનાનું સંયમ ઝાંખુ પડી જાય છે. તપ વિના સંયમ દેખાય જ નહિ. તપ વિના તો આકૃતિ ને કપડાં જ દેખાય.

સંયમ એટલે જ તપ :– સંયમ તપોમય હોય છે. પણ અહીં અલગ પાડવાનું કારણ એ છે કે તપ સંયમને દીપાવનાર છે. જેમ સમ્યક્ ચારિત્રમાં, સમ્યક્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ દર્શનનો સમાવેશ થઈ જાય છે. અને સમ્યગ્ જ્ઞાનમાં જેમ સમ્યગ્ દર્શનનો સમાવેશ થઇ જાય છે. છતાં તેને અલગ પાડવામાં આવ્યાં તેમ ચારિત્ર તપોમય છે. ચારિત્રમાં

૧. તપપદ :

[વિ. સં. ૧૯૯૦, અમદાવાદ જૈન વિદ્યાશાળામાં પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયરામચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીએ આપેલું મનનીય પ્રવચન]

સમ્યક્ચારિત્રને દિપ્તિમાન્ કરવા માટે સમ્યક્તપ એ અતિશય આવશ્યક વસ્તુ છે : ભગવાન્ શ્રી ગૌતમસ્વામિજી મહારાજા, તેની આચરણા કરવાનો ઉપદેશ આપતાં ફરમાવે છે કે :–

" घणकम्मतमोभर – हरणभाणुभूयं दुवालसंगधरं ।
नवरमकसायतावं, चरेह सम्मं तवोकम्मं ॥ १७ ॥

' હે ભવ્ય જીવો ! ' જ્ઞાનાવરણીય ' આદિ જે ગાઢ કર્મોરૂપ અંધકારનો સમૂહ, તેનું હરણ કરવામાં સૂર્યસમાન અને લોકમાં જેમ સૂર્ય બાર મનાય છે, તેમ શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમાં બાર ભેદને ધરનાર એવું જે તપકર્મ, તેને તમે સમ્યક્ પ્રકારે આચરો પણ એના આચરણમાં એક વિશેષતા રાખવી જોઈએ. અને તે એજ કે સૂર્યના જેવી સંપૂર્ણ ઉપમાને પામનારો એવો પણ તપ, કષાયરૂપ તાપથી રહિતપણે સેવો. અર્થાત સૂર્ય ભલે તાપકારક હો પણ આ તપરૂપ સૂર્ય કષાયરૂપ તાપથી રહિત જ હોવો જોઈએ. '

વિચારો કે શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમાં તપની પણ આચરણા શા માટે કરવાની છે ? શ્રી જિનેશ્વરદેવના શાસનમાં તપની આચરણા, કોઈ દુનિયાની સાહ્યબીને વશ કરવા માટે કે કોઈ દુશ્મનને મહાત કરવા માટે કરવાની નથી, પણ કેવળજ્ઞાનાવરણીય આદિ આઠે કર્મોના નાશ માટે જ કરવાની છે અને તે એક પ્રકારે નથી, પણ બાર બાર પ્રકારે છે.

વૈયાવચ્ચ, સ્વાધ્યાય, ધ્યાન અને કાઉસગ્ગ રોજ ચાલુ જ હોય. આ બધું ન હોય ત્યાં સંયમ હોય, એ કેમ બને? સંયમનું પ્રકાશક, સંયમને દીપાવનાર એ તપ છે. માટે જ એની પ્રધાનતા દર્શાવવા ચારિત્ર પદથી તપપદને અલગ પાડ્યું છે.

પારણાની ચિંતા ન હોય :- આજે તપઃક્રિયા ચાલુ છે, પણ તપોવૃત્તિ લગભગ નષ્ટપ્રાયઃ થઈ ગઈ હોય એમ બારીકાઈથી તપાસતાં લાગે છે. અનશનમાં પણ અનશનવૃત્તિ ઘટી ગઈ હોય એમ લાગે છે. ઉપવાસના દહાડે પણ બીજા દિવસના પારણાની ચિંતા-વૃત્તિ, કોઈપણ જાતિના ભય વિના ચાલુ હોય, એ શું કહેવાય? અનશન તપ કરે અને એથી આનંદ થાય, એવા કેટલા? એવી વૃત્તિવાળા પુણ્યાત્માઓ બહુ ઓછા છે. આજે તો ઉપવાસ કરે અને સવારથી એનું મોઢું એવું થઈ જાય કે ઉપવાસ જણાઈ આવે. ખરું જોતાં તો પ્રસન્નતા આવવી જોઈએ. બીજા દિવસે નવકારશી આવે ત્યારે મ્હોં મલકાય, આથી જ એ ઉપવાસ, એ ક્રિયા દીપે નહીં. બધી ક્રિયાને દીપાવનાર તપોવૃત્તિ છે. જ્યારે આજે તો ઘણામાં તપ લગભગ તપોવૃત્તિથી શૂન્ય બન્યો છે; પણ ધ્યાન રાખજો કે આથી એવા અભ્યાસરૂપ તપને છોડવાનો નથી, પણ એ તપને ચાલુ રાખી, સાથે સાથે એ તપોવૃત્તિ કેળવવાની ખાસ જરૂર છે.

તપોવૃત્તિની જરૂર :- આ તો આયંબીલ કરશે પણ ઢીલા થઈને બેસશે. તપોવૃત્તિ હોય તો પણ ઢીલાસ ન આવે એમ નહીં પરંતુ એમની સાથે ઉમંગ-ઉલ્લાસ એવો હોય કે ઢીલાસ દબાઈ જાય, આયંબીલમાં શું નથી

તપનો સમાવેશ થઈ જાય છે. પરંતુ વિશેષ સમજાવવા માટે અલગ પાડવામાં આવ્યું છે.

તપ વિના સંયમ ન હોય –: તપને તમે સંયમથી અલગ પાડી દો, ૬ પ્રકારે બાહ્ય અને ૬ પ્રકારે આભ્યંતર તપ લઈ લો અને પછી સાધુ-સાધ્વીને જુઓ, તો તમને એ કેવાં લાગે? તપ વિના સંયમ શોભતું નથી, દીપતું નથી, પણ ઝાંખું પડી જાય છે. સંયમનાં સત્તર પ્રકાર પણ તપથી આરાધાય છે. તપ વિનાનો સંયમી એ સંયમી નથી પરંતુ વેષધારી છે, એમ કહેવું પડે. તપ યથાશક્તિ હોય એની ના નથી, પણ જેટલી શક્તિ હોય તેટલું તો હોવું જ જોઈએ અને ન હોય તો લાવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. શાસન અલંકાર સમા મુનિઓ તપને વેગળું મૂકે, સ્વાધ્યાયાદિને દૂર રાખે અને ગપ્પા માર્યા કરે, તો એમનું સંયમ એમને અને બીજાને કઈ રીતે હિતકર નિવડે?

તપપદને અલગ કેમ પાડ્યું...? આજે આ તપનું કેટલું ઠેકાણું છે? માત્ર ઉપવાસ એ અનશન નથી. ઉપવાસ થાય તો વાહ, પણ એ સંયમસાધક શરીરને નિભાવવા પૂરતો આહાર આપવા સિવાય તો અનશન હોય ને? ખાઈને પેટે હાથ ફેરવવો પડે, અકળામણ થાય, એ શાથી? ઉણોદરી ન હોય માટે? ઉણોદરી તપ કરે એનામાં તો સ્ફૂર્તિ હોય વૃત્તિ સંક્ષેપ આપોઆપ જણાઈ આવે: પણ ક્યારે? માત્ર સંયમ સાધનામાં સહાયક શરીરને નિભાવવા આહાર લેવો પડે એમ થાય તો. પછી તો રસત્યાગ થાય, કાયક્લેશ પણ થાય અને અંગોપાંગની સંલીનતાએ થાય. પ્રયોજન વિના શરીરને હલાવે ચલાવે નહીં. ઉત્કટ ભાવને જેણે વળી પ્રાયશ્ચિત, વિનય,

તપની પૂર્તિ : તપ, એ એક એવી વસ્તુ છે કે જેના વિના ચારિત્રી પણ પોતાનું કલ્યાણ સાધી શકે નહીં તપ એ તો એના ચારિત્રનો શણગાર છે. આથી જ શ્રીધન્ના અણગાર, શ્રી શાલિભદ્ર અને બીજા રાજા-મહારાજાઓએ દીક્ષા લીધા બાદ તપોમય જીવન બનાવ્યું હતું. ઊંચા અભિગ્રહો ધારણ કર્યા હતાં તે જ ભવમાં મુક્તિમાં જવાના નિશ્ચિત આત્માઓએ પણ ઉત્કટ તપ કર્યું છે. શું એ ઓછા કોમળ હતાં? પૂર્વે એમણે કેવી ભોગ સામગ્રી ભોગવી હતી? અને આપણને કાંઈ કરવાનું નહીં? એમ? એમના કરતા આપણે ચઢીયાતા ખરાને?

—સંપૂર્ણ

આવતું? અનશન આવે, ઉણોદરી આવે, રસત્યાગ આવે, વૃત્તિ સંક્ષેપ આવે કાય-ક્લેશ પણ થાય અને અંગોપાંગની સંલીનતા ય આવે, પણ આવા તપમાં જોઈએ તેવો આનંદ ક્યારે આવે? તપનું ધ્યેય હાથમાં ન હોય તો આનંદ ન આવે. આ તો શ્રાવકોની વાત છે પણ એમને શું કહેવું? કારણકે આજે સંયમધરોમાં પણ કેટલેક ઠેકાણે તપનું પુરું ઠેકાણું ક્યાં છે? સંયમને દીપાવનાર તપ હોવા છતાં, તપોવૃત્તિ તરફ ઇરાદાપૂર્વક દુર્લક્ષ્ય કરનારા સંયમધર તમને શું સુધારે? શ્રાવકને ક્યાં સુધી કહેવાય? પહેલાં પોતે તપોવૃત્તિ કેળવવી જોઈએ. ૬ પ્રકારના બાહ્ય અને ૬ પ્રકારના આભ્યંતર તપને યથાશક્તિ આરાધવો જોઈએ, યથાશક્તિ તપમાં રક્ત રહેવું જોઈએ, પછી કહેવાય તો તેમની જુદી જ અસર થાય.

તપપ્રભાવે કષાયજય :- મીઠા વિનાનું ભોજન જેમ મોળું લાગે છે, તેમ તપ વિનાનું સંયમ મોળું થઈ જાય છે. અરે, મીઠા વિનાનું ભોજન તો મોળું-મોળું પણ ખવાય છે, પણ તપ વિના તો સંયમ ટકે જ નહીં. આજે જે સંયમનું થોડું-ઘણું પણ દર્શન થાય છે, તે થોડું-ઘણું તપ રહ્યું છે, માટે, તપ ગયું એટલે સંયમ ગયું સમજો. આ બારે પ્રકારના તપની સંકલના એવી છે કે, એક એકથી ચઢે. સર્વથા અનશન ન બની શકે તો થોડું અનશન કરે. પરંતુ આહાર લેવાના સમયે અનશન રાખે; આહારમાં પણ ઉણોદરી રાખે. વૃત્તિનો સંક્ષેપ કરે, તેટલી ચીજોનો ત્યાગ કરે. આહાર કરીને પણ કાયાને આરામ ન આપે પણ કાયક્લેશ થાય એમ કરે. અને અંગોપાંગની સંલીનતા તો સ્વાભાવિક હોય. આમ

ક્રમશઃ એક આયંબિલ, બે આયંબિલ એ પ્રમાણે સો સુધી વધતા ક્રમે કરાય છે. આ વર્ધમાન તપમાં ખૂબી તો એ છે કે ઓળી પુરી કરીને એના પારણામાં ઉપવાસ કરાય છે. આથી આખાં વર્ધમાન તપમાં પાંચહજાર અને પચાસ આયંબિલ સાથે સો ઉપવાસ થાય છે. જેમાં કુલ સમય ૧૪ વર્ષ ૩ મહિના અને ૨૦ દિવસનો થાય છે. આ તપ કર્યાના શાસ્ત્રોમાં નોંધાયેલા ઉદાહરણો ઉપરથી જણાય છે કે આ તપને વર્ધમાન તપ કહેવામાં આવ્યો છે, એટલે પણ સમજી શકાય છે કે આ તપની આરાધના વધતા જતા તપે જ કરવી જોઇએ અને એથી જ જેમ દરેક ઓળીમાં એક એક આયંબીલ વધતું જાય છે, તેમ પારણાના દિવસે પણ આયબિલથી અધિક અનશનવાળો ઉપવાસનો તપ નિયત કરવામાં આવ્યો છે. આથી આવા તપનો મહિમા ઘણો જ મોટો હોય એમાં કંઇ આશ્ચર્ય પામવા જેવું નથી. મોક્ષના આશયથી અને આરાધનાના બીજા પ્રકારો સહિત આ તપના આચરનારને માટે કશું જ દુર્લભ ન હોય એ સ્વાભાવિક છે. આ તપ સંસારમાં ચાલતા અનેકવિધ આરંભ-સમારંભથી જીવને બચાવી લે છે. એનું કારણ એ છે કે, આ તપનો જેણે આરંભ કર્યો તેને આયંબિલમાં ઉપયોગી બની શકે એવા આહાર-પાણી સિવાયના સર્વ પ્રકારના આહાર-પાણી સાથેનો સબંધ પ્રાયઃ રહેતો નથી. એટલે એ આત્મા એના દ્વારા થતા પાપથી ઉગરી જાય છે. ઉપરાંત તપ એ આત્માના સ્વભાવનો અનુભવ કરાવવા દ્વારા આત્માના સ્વભાવને સંપૂર્ણ-પણે પ્રગટાવનાર છે. અણાહારીપણું એ આત્માનો સ્વભાવ છે.

સંસારમાં જીવ વધુમાં વધુ બે કે ત્રણ સમય સુધી જ અનાહાર અવસ્થાને ભોગવી શકે છે, પણ તે ય એક જ

૨. શ્રી જૈનશાસન અને વર્ધમાન તપ

લેખક :
સ્વ. પરમ તપસ્વી
પૂ. પં. કાન્તિવિજયજી ગણિવર

શ્રી પૂર્વધર પરમર્ષિ શ્રી ઉમાસ્વાતિજી વાચકવરે 'तपसा निर्जरा च' કહીને જણાવ્યું છે, એટલે સંવર અને નિર્જરા માટે તપ અતિશય આવશ્યક છે. શ્રી જિનશાસનમાં તપ, બાહ્ય અને અભ્યંતર એમ બે પ્રકારે જણાવીને તેના ૬-૬ પ્રકારો જણાવેલા છે. આ બારે પ્રકારના તપમાંથી કોઈ ને કોઈ પ્રકાર ન હોય તો જીવ પોતાનું વાસ્તવિક કોટિનું કલ્યાણ સાધી શકતો જ નથી, બીજી તરફ ક્ષપકશ્રેણી માંડવામાં અને અંતે સિદ્ધિગતિને પામવા સુધીમાં પણ તપ પ્રધાનતા ભોગવે છે.

તપના બાર પ્રકારોમાં પહેલો અનશન નામનો જે પ્રકાર છે. તેને અનેક પ્રકારે આચરી શકાય છે શ્રી વર્ધમાન તપ એ પણ અનશનનો જ એક પ્રકાર છે અને અનશનના પ્રકારોમાં શ્રી વર્ધમાન તપનો મહિમા ઘણો જ મોટો જણાવેલો છે, આ વાત વિચારવામાં આવે તો બુદ્ધિગમ્ય બને તેવી છે. આયંબિલ એટલે એક દિવસમાં માત્ર એક જ વાર આહાર કરવાનો. એ આહારમાં પણ છએ વિગઈનો અને ફૂટાદિનો ત્યાગ, એટલે અપેક્ષાએ રસત્યાગ તો તેમાં આવી જ ગયો. રસત્યાગ આવતા સાથે વૃત્તિસંક્ષેપ પણ આવી જાય. કારણ કે રસવાળી વસ્તુઓ તો એમાં લેવાની જ નથી. અને રસહીન વસ્તુઓ પ્રાયઃ જરૂર કરતાં વધુ પડતી વાપરી શકાતી નથી. એટલે ઉણોદરી તપનો લાભ પણ સહેલાઈથી લઈ શકાય છે. આ ઉપરાંત આ તપમાં કાય-ક્લેશતપ અને સંલીનતાતપનો લાભ થવાને પણ અવકાશ છે.

શ્રી વર્ધમાનતપ આખા પ્રકારના આયંબિલ તપથી જ થઈ શકે છે. એની ૧૦૦ (સો) ઓળી કરવાની હોય છે. એ

કેટલો સ્થિર રહીને તો નહિ જ. કારણ કે તે વિગ્રહગતિમાં જ સંભવિત બને છે. જ્યારે સિદ્ધાત્મા સદાકાળને માટે સુસ્થિરપણે અનાહાર અવસ્થાને ભોગવે છે. આથી તપ દ્વારા થતો અનાહારનો અભ્યાસ એ જીવના સદાકાળ રહેનારા અનાહારસ્વરૂપ સ્વભાવનો અભ્યાસ છે. ઉપરાંત જીવના અશરીરિ સ્વભાવના પ્રગટીકરણનું પણ એ પરમ કારણ છે, કારણ કે સાચો તપ શરીર પ્રત્યેની મૂર્છા ઉપર ઘા પડ્યા વગર આચરી શકાતો જ નથી. તપ કરવા છતાં પણ જેને પોતાના શરીર ઉપરની મૂર્છા ઉપર ઘા પડતો નથી તેણે પોતાના તપમાં કઈ ખામી રહેલી છે તે શોધવા પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ. તપ એ ઇચ્છાનિરોધના સ્વરૂપવાળો છે અને એથી જ સાચા તપસ્વી મહાત્માઓ સંકલ્પ-વિકલ્પથી રહિત અને પ્રશમરસથી પૂર્ણ એવી દશામાં મહાલતા હોય છે એટલે તપનું ફળ પામવાની ઇચ્છાવાળાઓ પોતાના આત્માને જેમ બને તેમ સંકલ્પ-વિકલ્પથી પર બનાવવાનો અને પ્રશમરસમાં ઝીલતા કરવાનો અભ્યાસ કર્યો કરવો જોઈએ. જો આ દૃષ્ટિબિન્દુ હોય તો તપ શરૂથી જ જીવને આત્મિક આનંદનો અનુભવ કરાવનારો બને. એટલે તપમાં વર્તમાનકાલે ગેરલાભ છે, અને ભવિષ્યકાળે જ લાભ છે એવું નથી જ. સાચો તપ આત્માને સદાય સુખ આપનારો છે.

એમાં કોઈવાર તથાવિધ કર્મોદયના યોગે જીવને સહન કરવું પડે એ બને, પણ જો સહન કરવાની શક્તિ હોય અને સાચો તપનો ભાવ સજીવ હોય તો એ અવસ્થા જીવને બહુ નિર્જરાનું કારણ બને છે. તપ જીવની સહનશક્તિને અને સત્ત્વને ખીલવનારો પણ છે, તપસ્વી જન જેટલી સહેલાઈથી પરિષહોને અને ઉપસર્ગોને સમાધિપૂર્વક સહન

કરી શકે છે, તેટલી સહેલાઇથી બીજાઓ ભાગ્યે જ પરિસહોને અને ઉપસર્ગોને સહન કરી શકે છે. એટલે આત્માનો જે અનંત વીર્યરૂપી ગુણ છે તેને પ્રગટાવનારા કારણો પૈકી તપ એ પણ એક મોટું કારણ છે. તપ કરવાના લાભો તો ઘણાં છે પણ તપ નહિ કરવાના ગેરલાભો પણ ઘણાં છે. તપ નહિ કરવાથી થતા ગેરલાભો જો એકવાર લક્ષમાં આવી જાય તો પણ તપ કરવાનો ઉત્સાહ પ્રગટે એ સંભવિત છે. **શ્રી આરાધના પતાકા** નામના ગ્રંથમાં **શ્રી વીરભદ્ર** ગણિવરે ફરમાવ્યું છે કે 'હે જીવ! તું **વીર્યને ગોપવ્યા વિના અભ્યંતર અને બાહ્ય તપ કર. કારણ કે તપશ્ચરણમાં વીર્યને ગોપવવાથી વીર્યાંતરાય કર્મ બંધાય છે.** વળી જે જીવ છતી શક્તિએ પણ સુખશીલયો બની જઇને આળસુ બની જઇ, અને શરીરને વિષે મુર્છાવાળો બની જઈ તપને આચરતો નથી તે જીવ માયા-કપટને આચરે છે. કારણ કે એ પોતે તપ નથી કરવો એમ નથી કહેતો, તેમજ પોતાના સુખશીલયાપણાને, આળસુપણાને અને શરીર ઉપરની મુર્છાને પ્રગટ કરતો નથી, પણ જાણે પોતાને તપ કરવો હોય અને શકિત નથી એવો ડોળ કરે છે આથી તે જીવ માયાજનિત કર્મ બાંધે છે. ઉપરાંત સુખશીલીયો બનેલો તે જીવ તીવ્ર એવા અશાતા વેદનીય કર્મને પણ બાંધે છે. પોતાની આળસને કારણે તે મૂઢમતિ જીવ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને પણ બાંધે છે અને શરીર ઉપરની મૂર્છા એ પરિગ્રહ છે તેથી પરિગ્રહજનિત કર્મ પણ બંધાય છે.'

આ ઉપરથી આપણે એ વાત પણ સમજી શકીએ છીએ કે, તપ એ જીવના સુખશીલીયાપણાને ટાળનારો છે, આળસને ખંખેરી નાખનારો છે અને દેહ ઉપરની મુર્છાને

કાપનારો છે. વધુમાં તપ કરનારા જીવ, ઉપર જણાવેલા માયાદોષથી પણ બચી શકે છે. ગુણપ્રાપ્તિની દૃષ્ટિએ વિચારીએ તો તપ વીર્યાંતરાય કર્મને તોડનારો છે, વળી તે તપથી શાતાવેદનીય કર્મ જ બંધાય છે. કેટલીક વાર તો એવું પણ બને છે કે – અશાતા વેદનીય કર્મ જ શાતા વેદનીય કર્મના રૂપમાં પરિવર્તન પામી જાય છે. તપ એ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને તોડવાનું પણ સાધન છે આ રીતે તપ નહિ કરવાથી થતા નુકશાનોને અને તપ કરવાથી થતા લાભોને વિચારીને કલ્યાણકામી જીવોએ તપને વિષે આદરવાળા બનવું એ ખૂબ જ જરૂરી છે. જે કોઈ જીવો મોક્ષના અર્થી બનીને અને ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ ફરમાવેલા પરમતારક મોક્ષ માર્ગને વિષે જ શ્રદ્ધાળુ બનીને વિધિપૂર્વક તપને આચરે છે તેઓ ટૂંકા કાળમાં મોક્ષને પામ્યા વિના રહેતા જ નથી.

—સંપૂર્ણ

૩. શ્રી વર્ધમાન તપનો અપૂર્વ અનુભવ.

લેખક:
ગચ્છનાયકશ્રી પૂ. પં.
શ્રી ભાનુવિજયજી ગણિવર

વર્ધમાન તપ નામજ કેટલું પ્રેરક છે:- જેમ વર્ધમાન લક્ષ્મી, વર્ધમાન સત્તા ઠકુરાઈ, વર્ધમાન બળ વગેરે શબ્દો જગતની આંખો ચમકાવે છે, એમ 'વર્ધમાન તપ' શબ્દ આત્માર્થીનાં નેત્રને વિકસિત કરે છે, હૃદયને પ્રફુલ્લિત કરે છે. આત્માને ઉદ્યોતિત કરે છે.

વર્ધમાન તપ એટલે આગળને આગળ વધતો **કમાઈ-વર્ધમાન!** એટલે દા.ત. આ મહિનામાં પાચ હજાર કમાયા, બીજે મહિને સાત હજાર, ત્રીજે મહિને દસ હજાર, એમ કમાઈ વધતી ચાલે તે. **વૈભવ વર્ધમાન** એટલે વ્યાજમાંથી વૈભવ વધતો હતો, તેમાં નવા વેપારથી વધુ વૈભવ વધવા માંડયો, ફોઈ-માશીનો વારસો મળવાથી વૈભવ વધ્યો, ખોદતાં ધનની કમાઈથી વૈભવ વધ્યો, આમ વધતોજ ચાલ્યો તે વર્ધમાન. માણસને આવી વસ્તુનું શ્રવણ પણ ચમકાવી દે છે તો પ્રાપ્તિમાં તો પૂછવું જ શું?

વર્ધમાન વૈભવ વિનશ્વર છે, વિનાશક છે....... પરંતુ અફસોસ એટલો જ કે એ બધું વિનશ્વર છે! એક દિ' ઉડી જવાનું છે! પાછું પૂર્વની પુણ્યમૂડી સાફ કરનારૂં છે! અને આરંભ-સમારંભ, રાગદ્વેષ વગેરે દ્વારા અઢળક પાપ આત્મામાં ભરી દેનારૂં છે, વળી આ વર્ધમાન વૈભવાદિમાં જીવને અશાંતિ અજંપો વધે છે! ચિંતા અને ભય વધે છે. આ બધાનો અર્થ એ કે વર્ધમાન વૈભવાદિથી વર્તમાનમાં વર્ધમાન દુઃખ! પૂર્વના સુકૃતની વર્ધમાન બરબાદી! અને ભાવીકાલ માટે વર્ધમાન પાપસંચય. કહો તો વધતી કમાઈ વધતો વૈભવ, વધતી કીર્તિ વગેરેમાંથી શો સાર કાઢવાનો? ત્રણેય કાળના વર્ધમાન અનિષ્ટ જ ને!

કાપનારો છે. વધુમાં તપ કરનારા જીવ, ઉપર જણાવેલા આધાદોષથી પણ બચી શકે છે. શુભપ્રાપ્તિની દ્રષ્ટિએ વિચારીએ તો તપ વીર્યાંતરાય કર્મને તોડનારો છે, વળી તે તપથી શાતાવેદનીય કર્મ જ બંધાય છે. કેટલીક વાર તો એવું પણ બને છે કે – અશાતા વેદનીય કર્મ જ શાતા વેદનીય કર્મના રૂપમાં પરિવર્તન પામી જાય છે. તપ એ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને તોડવાનું પણ સાધન છે આ રીતે તપ નહિ કરવાથી થતા નુકશાનોને અને તપ કરવાથી થતા લાભોને વિચારીને કલ્યાણકામી જીવોએ તપને વિષે આદરવાળા બનવું એ ખૂબ જ જરૂરી છે. જે કોઈ જીવો મોક્ષના અર્થી બનીને અને ભગવાન શ્રી જિનેશ્વરદેવોએ ફરમાવેલા પરમતારક મોક્ષ માર્ગને વિષે જ શ્રદ્ધાળુ બનીને વિધિપૂર્વક તપને આચરે છે તેઓ ટૂંક કાળમાં મોક્ષને પામ્યા વિના રહેતા જ નથી.

—સંપૂર્ણ

ઓળી લાગટ કરવાની હોય. પછીની ઓળી છુટી છુટી કરી શકાય છે. અર્થાત પાંચનું પારણું થઇ ગયા પછી ગમે ત્યારે છઠ્ઠી ઓળી કરી શકાય, પછી ગમે ત્યારે આઠમી. એમ ક્રમશઃ સો સુધી ચઢવું જોઇએ.

વર્ધમાન તપથી સત્વ કેમ ખીલે? વર્ધમાન આયંબિલતપ એ અલૌકિક તપ છે. એનાથી આત્માનું અનેરું સત્વ ખીલે છે.

પ્ર૦ એથી સત્વ કેમ ખીલે?

ઉ૦ આત્મામાં ધીખતી ષડરસ અને ખાઉં ખાઉંની વૃત્તિઓને માર્ગ ન આપવામાં અને એનો સામનો કરવામાં મહાન સત્વ જોઈએ. વર્ધમાન તપથી એ શક્ય બને છે. તેથી સત્વ ખીલે છે. કામરાગની વાસનાઓ મોળી પાડવામાં પણ સત્વ જોઈએ, વર્ધમાન તપથી એ સધાય છે, તેથી સત્વ ખીલે છે એમ કહી શકાય. ક્રોધાદિ કષાયોનો નિગ્રહ કરવામાં સત્વ જોઈએ. વર્ધમાન તપથી એ સત્વ વિકસે છે. આવા ખીલેલ સત્વથી આત્મા ઉપરની ઉદાત્ત શુભ ભાવનાઓ અને મહાન ધર્મ પુરુષાર્થને સુંદર વેગ મળે છે.

વર્ધમાનતપ અવિનાશી છે, પાપનાશક છે... ત્યારે આની સામે જુઓ કે ત્રિલોકનાથ શ્રી અરિહંત પરમાત્માએ કેવો સુંદર, કેવો અનુપમ વર્ધમાન તપ બતાવ્યો છે! જો કે એ દયાળુ પ્રભુએ બીજા અનેકાનેક તપો ફરમાવ્યા છે, જે મહાકલ્યાણ સાધી આપે છે; પણ વર્ધમાન તપની બલિહારી ઓર છે, કેમકે એ તપમાં ઝટ ઉપશમનો અનુભવ થાય છે, અને તપના હિસાબે પાપ ખપે અને પુણ્ય વધે છે એ સ્પષ્ટ છે. વર્ધમાનતપ એ અવિનાશી સુધી કહી શકાય, એ તપથી આત્માનું મહાન્ ઓજસ વધે છે; આબાદી વધે છે. વળી તપનું ફળ જે ઇન્દ્રિયજય છે, કષાય-નિગ્રહ છે, ઇચ્છા નિરોધ અને શુભ ભાવનાની વૃદ્ધિ વગેરે છે, બધુંય મહામંગલમય વર્ધમાન આયંબિલ તપથી સારું સધાય છે. કહો કે વર્ધમાન આયંબિલ તપ અનંત લાભનો પ્રેરક છે. માટે જ આ કલિકાલમાં પણ વર્ધમાન તપ એ ચમત્કારિક તપ છે, અદ્ભુત તપ છે.

વર્ધમાન તપમાં શું કરવાનું? વર્ધમાન તપ આમ તો ચોવીશ ભગવાનના વધતા ઉપવાસ, અર્થાત્ પહેલા ભગવાનનો એક ઉપવાસ, બીજા ભગવાનના લાગલાગટ બે ઉપવાસ, એમ ચોવીસમા ભગવાનના ચોવીસ લાગટ ઉપવાસ આમ પણ કરી શકાય, પણ વર્ધમાન તપ એ ખાસ વધતા જતા આયંબિલની ઓળીઓ માટે પ્રચલિત છે. એમાં આ ઓળી કરવાની રીત છે પહેલી ઓળી એક આયંબિલ ઉપર એક ઉપવાસની, બીજી લાગટ બે આયંબિલ ઉપર એક ઉપવાસની, પચાસમી ઓળી લાગટ પચાસ આયંબિલ ઉપર એક ઉપવાસની, યાવત્ ૧૦૦મી ઓળી લાગટ ૧૦૦ આયંબિલ ઉપર એક ઉપવાસથી કરવાની. આમાં પહેલી પાંચ

કાળ તપની અને નીરસ પોષણની સંજ્ઞા ટકી રહે છે, જ્યારે બીજા તપમાં તો મનને રાહત રહે છે કે,– ચાલો કાલે-પરમ દિ' પારણું જ છે, અમુક રસ, અમુક દ્રવ્ય લઈશું, સતત એકાશનમાં પણ રસકસની હુંફ રહે છે, ત્યારે વર્ધમાન આયંબિલ તપમાં તો તેમાંનું કાંઈ જ રહેતું નથી. કેવળ નિરસ ભોજન હોવાથી આહારસંબંધી વિચાર ઘટી જાય છે. રસકસ સંબંધી વિચારોને તો તેમાં સ્થાન જ નથી. એટલે આત્મા તેટલા કર્મના સંબંધમાં આવતો નથી. પૂર્વ કર્મ નિર્જરતું જાય છે,' અને અલ્પકાળમાં જીવ સિદ્ધિગતિને વરે છે.

મહાપુરુષનાં સ્મરણ :- વર્ધમાન તપની બલિહારી છે. ઠીકઠીક ઓળીઓ જ્યાં એની ચાલી રહી હોય છે, ત્યાં અંતર નજર સામે **ધન્ના અણગાર** જેવા મહાન તપસ્વીઓ ઉપસ્થિત થાય છે, એમની મહાવૈભવને લાતે મારી કરાયેલી અપૂર્વ તપ-સંયમની સાધનાઓ તરફ વારે વારે મસ્તક ઝૂકી રહે છે, શ્રી **નંદનઋષિ** અને **વીરપ્રભુના** [illegible] તપનો ખ્યાલ વારંવાર આવી શકે છે. મનને એમ થાય કે અહો! એમણે જીવન કેવું ધન્ય બનાવ્યું? માનવી [illegible] કંઈ ન બન્યું તોય છેવટે આટલી વર્ધમાન તપની [illegible] મળ્યો! જીવનમાં બીજું શું [illegible] છે? વર્ધમાન આયંબિલ તપની આરાધના [illegible] કેવી છે. આયંબિલ કર્યા અને આરાધના [illegible] !!

વર્ધમાન આયંબિલ તપ [illegible] છે. જીવની [illegible]

ચીકું ખાવાના કેટલા પાપમાં કાળા કર્મ ઉપાર્જ્યાં હોત! જ્ઞાનીઓએ પકવાન્ન વગેરેના કાળીયે કાળીયે થતી ગૃદ્ધિમાં કેટ-કેટલાં ચીકણાં પાપ બંધાતા હોવાનું ફરમાવ્યું છે?

વર્ધમાન તપમાં આગળ વધવાની ધગશ :- ત્યારે એ પણ એક મહાન લાભ છે કે, વર્ધમાન તપમાં થાકવાને બદલે આગળ આગળ વધવાની ધગશ રહે છે. અઠ્ઠાઈ જેવો તપ એકવાર કર્યા પછી વારેવારે કરવાનું કે વધારવાનું મન થાય એવા કેટલા? વર્ધમાન તપમાં સહેજે થાય છે કે 'લાવો છપ્પનમી ઓળી પુરી થઈ, હવે સત્તાવનમી સાથે જ કરી લઈએ! અથવા જુઓ પંચાગ, પછી ક્યારથી શરૂ કરીએ તો મેળ બેસે છે? કેમ જાણે ધનની જેમ આ એક મુડી છે; ને તે વધાર્યે જવાનો હર્ષ રહે છે!

તપની જીવંતવૃત્તિ : ત્યારે જીવનમાં આહાર અને મોહક રસોની વૃત્તિ ચાલુ રહે, એ તો અનાદિની સંજ્ઞાનું પોષણ છે. એ આહાર-વિષયની સંજ્ઞામાં જ જીવ સંસાર પરિભ્રમણ કરી રહેલ છે. એમાં જ જીવ પોતાના આત્મા, પરમાત્મા અને ધર્મને ભૂલી કાયા, કુટુંબ અને કંચનની લપમાં પડ્યો છે. એવી સંજ્ઞાને કાબૂમાં લાવનાર કોણ? તપની વૃત્તિ અને તપ એજ! વર્ધમાન તપ એક એવું સાધન છે કે, જે તપની વૃત્તિને જીવંત રાખે છે. કેમકે વર્ધમાન તપના સેવનમાં ઉપર જોયું તેમ એક ઓળી પછી આગળનું કયું. ત્યાં પણ મનને થયા કરે છે કે, 'હવે નવી ઓળી ક્યારથી લઉં?' આ વૃત્તિ કમ નથી, કેમકે એમાં તો તપની ભાવના લાગી રહે છે.

રસસંજ્ઞાનો હ્રાસ :- ચોથું એ પણ છે કે, આ તપની ઓળીના દિવસો લાંબા ચાલે છે, તેથી એટલો લાંબો

અને ખખડાઇને તાવ આવ્યો; એવો કે ઓળી મૂકી દઇને દવામાં પડવાનું મન થાય. એનું એક કારણ એ પણ હતું કે, – મનને એમ થાય કે 'આમ ઢીલાશમાં લખવા-વાંચવાની પ્રવૃત્તિ શી રીતે ચાલે? આયંબિલમાં કાંઈ વારેવારે દવા-અનુપાન તો લઈ શકાય નહિં.' પરંતુ બીજી બાજુ એમ થયું કે, – ધર્મશાસ્ત્ર નવા તાવે લંઘન (ઉપવાસ) કરવાનું કહે છે, અને આયુર્વેદ પણ "अभिनवोदीर्णे ज्वरे भोजनं विषम्" કહે છે તેથી ચાલુ ઓળી પડતી મુકવાને બદલે એમાં આંબેલના સ્થાને ઉપવાસ કરવાનું ઠીક લાગ્યું. એમાં વળી ત્યાંના જાણકાર વૈદે કહ્યું કે, – એવું થાય તો બહુ સારું. તે એક ઉપવાસ, બાજે ઉપવાસ અને મોંની હજી કડવાશ જોતાં ત્રીજો ઉપવાસ પણ સાથે ખેંચી લેવાયો. હવે છેલ્લું આંબેલ બાકી હતું, તેમાં થોડું પ્રવાહી ભાત જેવું અને નરમ દાળ લઈ આંબેલ કરીને ઉપર ઓળીનો છેલ્લો ઉપવાસ કરી લેવાયો. તેમાં તાવ એવો ભાગી ગયો કે પછી ચાર દિવસ પારણાં કરી ઉપર નવી ઓળી સુખપૂર્વક શરૂ કરી શકાઈ; અને મનનો ઉલ્લાસ વધતો ચાલ્યો. આયંબિલની ઓળીથી તાવો તો શું, પણ મોટા દમ જેવા રોગ, અજીર્ણ, અપચન, વગેરે અનેકાનેક રોગો મટી જાય છે.

સ્વાભાવિક પરિવર્તનનું દૃષ્ટાંત :– પણ આ તો જડ દેહની વાત થઈ. જો કે એ આરોગ્ય પણ આરાધનામાં સારું પ્રેરક છે, છતાં તે ઉપરાંત વર્ધમાન આયંબિલ તપ મનને અપૂર્વ શાન્તિ, સમાધિ અને ઉદાત્ત વૈરાગ્યભાવનાનું બળ આપે છે. આજે પૂ પં. રાજવિજયજી ગણિવર જે નિખિલ વર્તમાન શ્રમણસંઘમાં પ્રાયઃ એકલાજ આટલી ૪૦ વર્ષ જેવી નાની ઉમરમાં સો ઓળી પૂરી કરી પુનઃ પાયો

જોઈએ તો એની આત્માના આખાંને આખો નકશો પલટાઈ જાય છે. ત્યાં સાથે સ્વાદ કુદરતી સંયોગ છૂટતા નહિ હોય ત્યાં સુધી એનો એક ભારી બળાપો અને છુટવાની તીવ્ર તમન્ના રહે છે. વળી શારીરિક કેવા કેવા રોગો મટી જઈ અદ્ભુત આરોગ્ય પ્રાપ્ત થાય છે એ જુદું. હમણાં એક કેમિકલ અખતરો કરવામાં આવ્યો : પાણીના ગ્લાસમાં લુખી રોટલી મૂકવામાં આવી, અને બીજા પાણીના ગ્લાસમાં ઘી લચોલચ ચોપડેલી રોટલી મૂકવામાં આવી, પરિણામ એ દેખાયું કે, થોડી જ વારમાં લુખ્ખી રોટલી પાણી સાથે એકમેક થઈ ગઈ; અને ચોપડી રોટલી પાણી સાથે કેટલીય વાર સુધી મળી જ નહિ. આ સૂચવે છે કે લુખ્ખો આહાર ઠેઠ મુખની અમીથી માંડી હોજરીના રસો સુધીમાં જલદી સારી રીતે એકમેક (Assimilate) થઈ જાય છે, અને પોષણ આપે છે. ત્યારે વિગઈઓના આહાર પચાવવા ભારે પડે છે, એટલું જ નહિ પણ આજની ડૉક્ટરી ટ્રીટમેન્ટમાં દેખાય છે કે-એક બાજુ તો શરીરમાં અપચન-હોજરીની મંદતા-શરદી-તાવ વગેરે થયું હોય અને એમાંને બીજી બાજુ કહેવામાં આવે કે સારું થોડું પ્રવાહી પોષણ લેતા રહેજો. શું પ્રવાહી એટલે? દૂધ, ચાહ, કૉફી વગેરે. આ બધું લેવાનું કહે એનું પરિણામ? ઉપરોક્ત રોગોને ત્યાં સારી રીતે વિશ્રામ મળી શકે! દૂધ તો ભારે ગણ્યું છે. એમ [illegible] અમદાવાદનાં અનુભવી વૈદ કહેતા હતા. મંદ હોજરીમાં એ શું લાભ કરે? ઉલટું નુકશાન કરે! રોગ લાંબા ચાલે. આથી સામે આયંબિલ તપસ્યા રોગનાશનું અજબ કામ કરે છે.

[illegible] અનુભવ :- આવો એક અનુભવ મને [illegible] આજ વર્ષો [illegible] પૂરી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી

નાંખી ૮૧ સુધી પહોંચ્યા છે. એમના પર વર્ધમાન ઓળી-ઓની આરાધનાએ એવો જાદુ કરી દીધો છે કે પ્રતિદિન એમનામાં પ્રૌઢતા અને ગંભીરતા ખીલી છે. એમને શાંત રસમાં ઝીલતા કરી દીધા છે. એમાં વળી મોટી મોટી ઓળીઓમાં તો એ (ભર ઉનાળામાં પણ) ઠામચોવિહાર કરતા થઈ ગયા! છતાં બીજી બાજુ એમની પ્રકૃતિ બહુ શાન્ત અને સમતાભાવવાળી બનતી રહી છે. પાછા આખો દિવસ સ્વાધ્યાયમાં તલ્લીન. હવે એમને બીજી વાર સોમાં ૧૯ ઓળી બાકી છે.

ધર્મપ્રચારકતા :- વર્ધમાન આંબેલથી સંયમની પગાર અને સેવાવૃત્તિ તથા ધર્મ પ્રચારકતા અજબ વધે છે. આ માટે વર્તમાનમાં સો ઓળી પૂરી કરી ચૂકેલા પ. પૂ. પંન્યાસજી શ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ આબેહુબ દૃષ્ટાન્ત છે. ગૃહસ્થાવાસમાં ક્યાં એમનું સુખચેન ભર્યું જીવન! અને ક્યાં સાધુપણામાં વર્ધમાન તપના પ્રતાપે સંયમજીવનને શુદ્ધ શુદ્ધતર રાખવાની ચીવટ! સાથે એટલી જ સેવાવૃત્તિ! ઉપરાંત અખંડ સ્વાધ્યાય તો ખરો જ! ત્યારે ચોમાસું એમણે ખંભાતમાં કર્યું. ત્યાં શ્રાવક સંઘમાં ચાર મહિનામાં ફક્ત પાંચસો તદ્દન નવા વર્ધમાન તપના પાયા નખાયા, કેટલા? ૫૦૦. ખંભાત જેવડું વળી ધર્મક્ષેત્ર! ત્યાં તો કેટલાયને વર્ધમાનતપ મંડાઈ ચૂક્યા હોય; છતાં આટલા નવા આરાધકો!

વર્ધમાન તપનો મહિમા જોર છે; પણ આરાધ્યા જોઈએ. બહિર્ભાવ મન તો ઝાંખુ પડે એવું છે. એક અનુભવ લખું, મેં વર્ધમાન તપનો પાયો નાખ્યો પછી ધીમે ધીમે ૧૧ મી ઓળી સુધી ક્રમ પહોંચ્યું, પછી અટકી ગયું હતું. એ પછી મનને એમ થતું કે,— આગળ વધવું

વર્ધમાનતા :– ઉત્તર સ્પષ્ટ છે. (૧) ઓળીઓ વર્ધતી જવાથી એના પર મમત્વ જાગે છે, જલદી આગળ વધવા મન ઉલ્લસે છે, તેથી હવે લાંબી ઓળીઓ આવવા છતાં પારણાંની ગણત્રીને બદલે નવી નવી ઓળીઓની ગણત્રી અને મેળ જોવાય છે. જો કે વચમાં વચમાં પારણા થાય છે ખરા, પણ લક્ષ એ રહે છે કે આખા વરસમાં આટલા આંકડે પહોંચી જવું, અને આ રીતે ઓળીઓ લેવી. ઓળીઓની વૃદ્ધિનું લક્ષ્ય બંધાઈ જાય છે, એ વર્ધમાન તપનો પ્રભાવ છે, ત્યારે વિચારો કે ક્યાં રસકસ ખાવાના લક્ષમાં કર્મથી ભારે થવાની સ્થિતિ! અને ક્યાં નીરસ આહારની સાથે મનના મેળ જામવાથી નીપજતી અપૂર્વ કર્મ નિર્જરાની સ્થિતિ! એટલું ધ્યાનમાં રહે કે <u>લુખ્ખા અને ફિક્કા ધાન્ય ભોજન</u> સાથે મેળ થવામાં મુખ્ય કારણ 'વર્ધમાનતા' છે. તપ વર્ધમાન હોવાથી ઉત્કંઠા વધે છે ને ભાવના જાગે છે કે આગળ આગળ ઓળી વધારું તેમ શરૂ કરેલી ઓળી પૂર્ણ કરું. વચમાં તાવ જેવું આવે, અશક્તિ લાગે તોય વર્ધમાન ઓળી પૂરી કરવાની લાલચે આયંબિલ મૂકી દેવાનું મન નથી થતું. ખરેખરો રોગ શમી જાય છે.

વર્ધમાન તપથી અરિહંત પરમાત્મા પ્રત્યે પણ ભક્તિભાવ ખૂબ વધે છે. એથી અનેક કુવિકલ્પો મટી જાય છે. તો પછી વર્તમાન ભયંકર કાળમાં ઉપસ્થિત થતી અસમાધિમાં સડવાને બદલે અને બીજાત્રીજા વિકલ્પો વગેરે કરવાને બદલે શ્રી અરિહંતદેવની ભરપૂર ભક્તિ, ગુરુસેવા અને વર્ધમાન આયંબિલ તપ પર શા માટે ન લાગી જવું?

આત્મ શુદ્ધિ-ઉન્નતિ :– ભૌતિક ઉન્નતિની કંઈ કિંમત નથી. ખરી કિંમત આત્મશુદ્ધિ અને આત્મઉન્નતિની

છે, એ જો એવા ઉકળાટને મૂકી તપ, જ્ઞાન અને ધ્યાનમાં
લીન થઈ શાંત પડે તો, ગ્લાસમાં શાંત પડેલા પાણીનો
કચરો શમી જવાની જેમ, આત્માનો કચરો પણ શમી
જાય છે. તીર્થંકર ભગવાન જેવા પણ જે તપ કરતા હતા તે
તપને આત્મશુદ્ધિનું અટલ સાધન સમજીને, તપ વિના
આત્મા શાંત અને શુદ્ધ શીઘ્ર નહિ બની શકે, તપમાં
અચિંત્ય શક્તિ છે." વગેરે તત્ત્વમાં એમણે પોતાની દૃઢ
શ્રદ્ધા વ્યક્ત કરી, તે પરથી મને પણ નિર્ધાર થયો કે, –
ગમે તેમ થાય હવે વર્ધમાન તપની ઓળીઓમાં ઝુકાવવું.

ઉલ્લાસવૃદ્ધિ :– તે પછી ચોમાસું આવ્યું; અને
અગિયારમી ઓળીથી શરૂઆત કરી દીધી. અલબત્ત આ પ્રારંભની
ઓળીઓમાં કબજીયાત પણ રહેતી, તેમ ઓળીના પાછલા
દિવસોમાં ગણત્રી રહેતી કે, – હવે પારણાને આટલા દિવસ
રહ્યા, હવે આટલાજ બાકી રહ્યા, તપ પૂરો થાય ઉતાવળ
સાથે પારણું કરવાનીય રૂચિ રહેતી તેમ કેટલાક દિવસ નવી
ઓળી શરૂ ન કરવાનું પણ આગળથી મન રહેતું. પરંતુ
વર્ધમાન તપ અને ગુરુકૃપાનો પ્રભાવ જોયો કે, – ચારેક
દિવસમાં તો પાછું મન ઓળી પર લાગી જતું. પછી તો
ઓળીઓમાં આગળ વધતાં એ સ્થિતિ અનુભવી કે પારણા
આદિના દિવસોની ગણત્રીને બદલે બીજી ઓળી સાથે લઈએ
તો કેવો મજા આવે, એવી ગણત્રીમાં મન રહેવા લાગ્યું.
સ્વાધ્યાય માટે તો ભરપૂર સમય મળ્યા કરે. સાથે કબજીયાત
તો ક્યારની ચાલી ગઈ છે– આયંબિલના લૂખા ભોજન
પર સહાયેલું પેટ કલાક નીકળી ગયું.

અનાજના છોડા (લૂખું અને રસકસ વિનાનું) ખાય છે, તે ખરી રીતે આરાધનાનો સંયમનો માલ ચાખે છે, આહારના સ્વાદિલાપણાની પશુજીવનની આદતોને તોડવા માટે વર્ધમાન આયંબિલ તપ એક મહાન શસ્ત્ર છે.

લાભોનો થોક :– પ્રાંતે ટૂંકમાં જોઇએ તો વર્ધમાન તપથી (૧) આત્મા સુવર્ણની જેમ કચરો સાફ થવાથી શુદ્ધ બને છે. (૨) નરકાદિની અપેક્ષાએ અનંતમાં ભાગનું મામુલી કષ્ટ પણ સહર્ષ વેઠી લેવાથી મહાન કર્મક્ષય સધાય છે, માત્ર એક આયંબિલમાંય શાસ્ત્ર **૧૦૦૦ કરોડ વરસ** નરકના ત્રાસદાયી પાપો નાશ પામવાનું કહે છે, તો અનેકમાં શું પૂછવું ? (૩) અરિહંતદેવ અને એમના શાસન પર શ્રદ્ધા, પ્રેમ અને આદર સારા વધે છે. (૪) બીજા રસકસ ખાવાની સગવડ છતાં આ તપ રાજીખુશીથી કરવાથી આત્માનું ઓજસ વધે છે! અને મહાન સત્ત્વ ખીલે છે! (૫) રસકસ જતા કરવાથી થતા ભાવી દુઃખોથી બચાવ મળે છે! (૬) શરીરમાં વિકારો શાંત પડી જઈ મનોરમ શુભ ભાવનાઓ અંતરમાં ઉછાળા મારે છે! (૭) કાયા પરનું ય મમત્વ ઘટે છે, તેથી અનેક વિકારો અને દુર્ગુણોનું પોષણ મોળું પડે છે! (૮) રસ અને આહાર પર કાબુ આવવાથી માણસ મહાવિવેકી બને છે! (૯) આયંબિલ મહામંગળકારી હોવાથી અનેક વિઘ્નો ટળી સંપદાઓ આવી મળે છે! (૧૦) આર્થિક ખર્ચ પણ ઘટે છે! (૧૧) પ્રભુભક્તિ વધે છે, તેમ ધર્મકાર્યમાં ખર્ચવાની વધારે ઉદારતા ય રહે છે. આવા કોઇ લાભોના થોક વર્ધમાન તપથી મળે છે. માટે શ્રી સંઘ એમાં પુરુષાર્થ ફોરવે એજ એક શુભેચ્છા.

—સંપૂર્ણ

છે. તે વર્ધમાન આયંબિલ તપથી અજબ કોટિની સહાય
આ તપના પ્રભાવે પૂર્વે શ્રી ચંદ્રકેવળી મહર્ષિ, જગચ્ચં
સૂરીશ્વરજી મહારાજ કે જેમણે બાર વરસ આયંબિલ ક
હતા અને સાથે દિગંબર સાથે તેત્રીસ વાદ જીત્યા હ
અને એ તપથી જ ચિતોડના રાણાએ એમને 'તપા' બિ
આપ્યું, અને ત્યારથી શ્રી સંઘનું 'તપાગચ્છ' એ
નવું નામ પ્રસિદ્ધ થયું. એ વગેરે મહાપુરૂષો અનેક
ગયા. આજે પણ ચતુર્વિધ સંઘમાં અનેક પુણ્ય પુરુ
વિદ્યમાન છે, જેમણે વર્ધમાન તપથી અદ્ભુત આરોગ્ય
હાંસલ કરી છે.

એ ભૂલવા જેવું નથી કે અનેકાનેક ગુણો અ
લાભોની ખાણ સમા આ વર્ધમાન આયંબિલ તપની પ્રવ
શ્રી જૈન શાસનમાં જ મળે છે. જેમ યોગીઓના યુગમાં
વિશિષ્ટ યોગસાધના મળે, એવી રીતે અનંત ઉપકારક
અરિહંત પ્રભુના શાસનમાં જ આ વિશિષ્ટ આરાધના મળ
થાય છે, તો એની દુર્લભતા અને સાથે મહાલાભકારિ
સમજી, જીવનમાં અનંત પુણ્ય ખર્ચી મેળવેલી તન-મન
શક્તિ આ તપમાં લગાડી દેવી જોઈએ. જીવ લાલચીએ
મીઠું મીઠું ખાવાની લાલચમાં કે મોટી સાંસારિક પ્રવૃત્તિ
માં આ તપ ચૂકે છે. તે એક મહાન કમનસીબી છે. ખ
એટલું સમજી રાખવું ઘટે કે રસાળ આહારના ભોગમાં કાં
માલ નથી, અને જીવ એવા ભોગવતાં-ભોગવતાં પોતે જ
ભોગવવાની પરિસ્થિતિમાં મુકાઈ જાય છે. કહો તો ખરા કે
સારું સારું ખાધું-પીધું એ કોના ખરચીના પુણ્ય મેળવે
જમે ક્યું છે ?

અનાદિના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે, તે ખાસી રીતે આત્માનો સંયમનો માર્ગ [illegible] છે, આહારના રસાદિ ગુણોની ગુલામીની આદતોને તોડવા માટે વર્ધમાન આયંબિલ તપ એક મહાન શસ્ત્ર છે.

લાભોનો થોક: આમ ટૂંકમાં જોઈએ તો વર્ધમાન તપથી (૧) આત્મા સુવર્ણની જેમ જલદી સારુ તપાવી શુદ્ધ બને છે. (૨) નરકાદિની અપેક્ષાએ અનંતમાં ભાગનું માત્ર કષ્ટ પણ સહર્ષ વેઠી હોવાથી મહાન કર્મક્ષય થાય છે, માત્ર એક આયંબિલમાંય શાસ્ત્ર ૧,૦૦૦ ક્રોડ વરસ નરકના ત્રાસદાયી પાપો નાશ પામવાનું કહે છે, તો અનેકમાં શું પૂછવું? (૩) અરિહંતદેવ અને એમના શાસન પર શ્રદ્ધા, પ્રેમ અને આદર સારા વધે છે. (૪) બીજા રસકસ ખાવાની સગવડ છતાં આ તપ રાજીખુશીથી કરવાથી આત્માનું ઓજસ વધે છે! અને મહાન સત્ત્વ ખીલે છે! (૫) રસકસ જતા કરવાથી થતા ભાવી દુઃખોથી બચાવ મળે છે! (૬) શરીરમાં વિકારો શાંત પડી જઈ મનોરમ શુભ ભાવનાઓ અંતરમાં ઉછાળા મારે છે! (૭) કાયા પરનું ય મમત્વ ઘટે છે, તેથી અનેક વિકારો અને દુર્ગુણોનું પોષણ મોળું પડે છે! (૮) રસ અને આહાર પર કાબુ આવવાથી માણસ મહાવિવેકી બને છે! (૯) આયંબિલ મહામંગળકારી હોવાથી અનેક વિઘ્નો ટળી સંપદાઓ આવી મળે છે! (૧૦) આર્થિક ખર્ચ પણ ઘટે છે! (૧૧) પ્રભુભક્તિ વધે છે, તેમ ધર્મકાર્યમાં ખર્ચવાની વધારે ઉદારતા ય રહે છે. આવા કોઇ લાભોના થોક વર્ધમાન તપથી મળે છે. માટે શ્રી સંઘ એમાં પુરુષાર્થ ફોરવે એજ એક શુભેચ્છા.

—સંપૂર્ણ

૪. મૃત્યુનો મૃત્યુઘંટ : સમ્યક્તપ

લેખક :
પૂ. પં. શ્રી
રવિવિજયજી ગણિવર

આત્મામાં જેમ સર્વજ્ઞતા સ્વભાવ રહેલો છે તેમ અણાહાર સ્વભાવ પણ રહેલો છે. અર્થાત કોઇપણ જાતના આહાર વગર અનન્ત કાળ સુધી જીવવાનો સ્વભાવ તે અણહાર સ્વભાવ છે. તે સ્વભાવ પણ કર્મ સંયુકત આત્મા હોવાના પ્રભાવે દબાઇ ગયો છે. ત્યાં સુધી દબાઈ ગયેલ આ સ્વભાવ પ્રગટ ન થાય ત્યાં સુધી આત્મા કદાપિ સર્વ દુઃખોથી મુકત થઈ શકતો નથી. સર્વ દુઃખોથી મુકત થયા વગર સંપૂર્ણ સુખનો ભોકતા પણ આત્મા બની શકતો નથી. આત્માના આ અણાહારી સ્વભાવના પ્રગટીકરણ માટે અનેક ઉપાયો હોય છતા તે સર્વ ઉપાયોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપાય સમ્યક્ તપ છે.

જીવોને મોટામાં મોટું દુઃખ જન્મ–મરણનું છે. બીજા દુઃખો જન્મ મરણના દુઃખોની પછવાડે સંકળાયેલા છે. જીવને જન્મવાનું ન હોય તો તેને રોગ–શોક, ઇષ્ટ [illegible] અનિષ્ટ સંયોગ, વૃદ્ધત્વ, દારિદ્રય આદિ કોઇ દુઃખોને [illegible]વવા ન પડત. જન્મ થયો માટે રોગાદિ દુઃખો ભોગવવા [illegible] છે અને તે બધાને ટપી જાય એવું મરણનું પણ ભયંકર [illegible]ખ ભોગવવું પડે છે એટલે કે સર્વ દુઃખોમાં કારણ જન્મ [illegible]ન્મમાં કારણ કર્મ છે. કર્મમાં કારણ મોહ છે મોહમાં [illegible] વિષય અને કષાયો સુખ આપનારા છે એવી બુદ્ધિ [illegible] અનુકૂળ વિષય કષાયો ઉપર રાગ છે. આ રાગથીજ જીવ હિંસા, જૂઠ, ચોરી સંગ્રહખોરી, વિશ્વાસઘાત, ચાડી–ચુગલી, ઇર્ષ્યા, કાળાબજારી આદિ અનેક પ્રકારના પાપો કરે છે. તે પાપો કર્યા પછી સફળ થયા બાદ તે સફળતામાં

[illegible] પરનિન્દાઓમાં [illegible] છે. [illegible] કુસંસ્કારો આત્મામાં પડે છે અને તે સંસ્કારોથી [illegible] નિકાચિત પાપો બાંધે છે અને દુઃખની પરંપરા ઊભી કરે છે.

આ રીતે [illegible] દુઃખ પરંપરાનું મૂળ કારણ અનાદિના વિષયો અને કષાયો રૂપ [illegible] છે [illegible] તે વિષયકષાયમાં થતો રાગ છે. અને જો દુઃખની પરંપરાથી મુક્ત થવું હોય તો આ વિષયકષાયના રાગના નાશ માટે કે તેના જોરના નાશ માટે જીવે અવશ્ય પ્રયત્ન કરવો જ જોઈએ. તે પ્રયત્નો અનેક પ્રકારના કરવાનું જ્ઞાનીઓએ બતાવ્યું છે. તેમાં સર્વશ્રેષ્ઠ પ્રયત્ન સમ્યક્ તપ છે. આ વાતને કહેનાર જિનેશ્વર દેવો છે. જ્યારે જિનેશ્વર દેવોએ આ વાત કરી ત્યારે તેઓ રાગ દ્વેષ અને અજ્ઞાનથી સર્વથા પર હતા એટલું જ નહિ પણ સંપૂર્ણજ્ઞાને કરીને સહિત હતા. આ વાતને કહેતી વખતે પણ શ્રી જિનેશ્વર દેવોનો ઇરાદો "કોઇપણ રીતે આ વાતને સમજી જીવનમાં આચરી સર્વ દુઃખથી મુક્ત થઈ સંપૂર્ણ સુખને ભોગવનારા થાય" તે હતો. જે પુન્યાત્માઓએ શ્રી જિનેશ્વરદેવોની આ વાતને ઝીલી તેઓ સર્વદુઃખથી મુક્ત થઇ સંપૂર્ણ સુખના ભાગી થયા. આપણે જો દુઃખોથી મુક્ત થવું હોય અને સંપૂર્ણ સુખના ભાગી બનવું હોય તો આ વાતને ઝીલવી જ પડશે.

બાહ્ય–અભ્યંતર સ્વરૂપ સમ્યગ્ તપ અનેક પ્રકારનો છે. એ તપનો મહિમા પ્રભાવ અને ફળો અનેક પ્રકારના છે. તેનું વર્ણન શાસ્ત્રોમાં ખૂબ વિસ્તારથી કર્યું છે.

મરણનું મરણ કરનાર તપ છે. ઘડપણનો નાશ તપ કરે. જગતમાં કોઇ એક પણ સારી ચીજ નથી કે જે

૪. મૃત્યુનો મૃત્યુઘંટ : સમ્યક્તપ

લેખક :
પૂ. પં. શ્રી
રવિવિજયજી ગણિવર

આત્મામાં જેમ સર્વજ્ઞતા સ્વભાવ રહેલો છે તેમ અણાહાર સ્વભાવ પણ રહેલો છે અર્થાત્ કોઈપણ જાતના આહાર વગર અનન્ત કાળ સુધી રહેવાનો સ્વભાવ તે અણાહાર સ્વભાવ છે. તે સ્વભાવ પણ કર્મ સંયુક્ત આત્મા હોવાના પ્રભાવે દબાઈ ગયો છે. જ્યાં સુધી દબાઈ ગયેલ આ સ્વભાવ પ્રગટ ન થાય ત્યાં સુધી આત્મા કદાપિ સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થઈ શકતો નથી. સર્વ દુઃખોથી મુક્ત થયા વગર સંપૂર્ણ સુખનો ભોક્તા પણ આત્મા બની શકતો નથી. આત્માના આ અણાહારી સ્વભાવના પ્રગટીકરણ માટે અનેક ઉપાયો હોવા છતાં તે સર્વ ઉપાયોમાં સર્વોત્કૃષ્ટ ઉપાય સમ્યક્ તપ છે.

જીવોને મોટામાં મોટું દુઃખ જન્મ-મરણનું છે. બીજા બધા દુઃખો જન્મ મરણના દુઃખોની પાછળ સંકળાયેલા છે. જો જીવને જન્મવાનું ન હોત તો તેને રોગ-શોક, ઈષ્ટ વિયોગ અનિષ્ટ સંયોગ, ગરીબાઈ, દારિદ્ર્ય આદિ કોઈ દુઃખોને ભોગવવા ન પડત. જન્મ થયો માટે રોગાદિ દુઃખો ભોગવવા પડે છે અને તે બધાને છેલ્લે લાગુ પડેલું મરણનું પણ ભયંકર દુઃખ ભોગવવું પડે છે એટલે કે સર્વ દુઃખોમાં કારણ જન્મ છે. જન્મમાં કારણ કર્મ છે. કર્મમાં કારણ મોહ છે. મોહમાં કારણ વિષય અને કષાયો રૂપ આશ્રવો છે. જેથી બુદ્ધિ સાચાથી પ્રતિકૂળ વિષય કષાય તરફ રાગ છે. આ પાપાશ્રવ [illegible] હિંસા, જૂઠ, ચોરી, અબ્રહ્મ, [illegible], ક્રોધ-[illegible], ઈર્ષ્યા, આસક્તિ આદિ અનેક પ્રકારના પાપો કરે છે. તે પાપો કરી અહીં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
તેનો નાશ [illegible] ઔષધોથી થાય છે. પણ પરિશ્રમ લેવાથી [illegible] શરીરમાં તાવ આવ્યો હોય તો તેનો નાશ આરામ લેવાથી થાય છે. અતિશય ખાવાથી કે મિષ્ટાન્ન ખાવાથી કે મીઠી [illegible] રોગ થયો હોય તો તેનો નાશ કરવા ઔષધો લેવાથી થાય છે એજ રીતે મનાદિની મૂર્છા કરી તે મૂર્છાને પોષવા કરેલા હિંસાદિ પાપોથી થયેલ પાપ-બંધનોનો નાશ હિંસાદિ પાપોનો ત્યાગ કરી મનાદિની મૂર્છા મારવા માટે કરેલા જ્ઞાનમાર્ગથી થાય છે અથવા રસપૂર્વક ખાઉ ખાઉને બાંધેલા પાપોનો નાશ રસપૂર્વક કરેલ તપથી થાય છે અથવા આનંદપૂર્વક કરેલ વિષયોના ભોગવટાથી બંધાયેલા પાપોનો નાશ આનંદપૂર્વક પાળેલ બ્રહ્મચર્યથી થાય છે. જીવે આ સંસારમાં દરેરે દરેક ભવમાં ખાઉ ખાઉનો જ ધંધો કર્યો છે. વાતો વિચારો અને વર્તન પણ તેનું ખુબ ટેસ્ટપૂર્વક જ કર્યું છે. તેનાથી ખાવાના સંસ્કારોને તથા તજ્જન્ય પાપોને ખુબ આત્મામાં ભરી દીધા છે. ખાવાના ખૂબ બળવાન સંસ્કારો તથા બાંધેલા પાપોના બળના પ્રતાપે જ જીવમાં તપ કરવાનો ઝટ ઉત્સાહ કે ઉલ્લાસ જાગતો નથી. આથી તપરૂપ મદદગાર વસ્તુનો આશ્રય લેવાતો નથી અને આત્મિક દૃષ્ટિએ નાશક અને આત્મલક્ષ્મીના ચોર આહારનું અતિસ્વાદપૂર્વક ભક્ષણ ચાલુ છે આથી જ સુખની ભારોભાર ઇચ્છા હોવા છતાં સુખી થતો

તપના પ્રભાવે ન મળે. કોઈપણ આત્મા તપ કર્યા સિવાય મુક્તિમાં ગયો નથી. જતો નથી અને જશે પણ નહિ. વાસુદેવપણું-બળદેવપણું-ચક્રવર્તિપણું કે તીર્થંકરપણું પણ તપના પ્રભાવથી જ મળે છે. નિકાચિત પાપોનો નાશ કરવાની તથા અપૂર્વ પુન્ય બંધાવાની તાકાત તપમાં છે કોઈપણ જીવને ગમે ત્યારે સમ્યક્તપનો આશ્રય કર્યા વગર છૂટકો નથી. દરેક આત્માદિ અતિન્દ્રિય પદાર્થો માનનાર આસ્તિક ધર્મવાળાઓએ પણ તપને ઘણું ઘણું મહત્ત્વ આપ્યું છે. એમના ધર્મગ્રંથોમાં પણ તપનું મહાનફલ લખ્યું છે અને ભોગવનારા અનેક જીવોના કથાનકો પણ એમને ત્યાં આલેખાયેલાં છે.

સનત્કુમાર વિષ્ણુકુમાર અને વાલીમુનિ આદિ મહાપુરૂષોએ તપના પ્રભાવે અનેક પ્રકારની લબ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરી હતી; ચિલાતીપુત્ર અને દૃઢપ્રહારી તથા તેમના જેવા ક્રૂર અને ભયંકર પાપોને આચરનારાઓએ તે પાપો આચરી, આચરેલ ભયંકર પાપોનો નાશ પણ તપને જીવનમાં ઓતપ્રોત બનાવીને કર્યો છે.

જ્યાં સુધી જીવ ચરમાવર્તમાં આવતો નથી ત્યાં સુધી જીવમાં સમ્યક્તપ આવતો નથી. સમ્યક્તપ વગર પુન્યાનુબંધી પુન્યનો લાભ થતો નથી. પુન્યાનુબંધી પુન્ય સિવાય મળેલ ઉત્તમ પૌદ્ગલિક સામગ્રીનો સદુપયોગ થતો નથી. સામગ્રીના સદુપયોગ વિના ઉત્તરોત્તર પુન્યવૃદ્ધિ, કર્મનાશ અને ગુણવૃદ્ધિ થતી નથી. ઉત્તરોત્તર પુન્યવૃદ્ધિ-કર્મનાશ અને ગુણવૃદ્ધિ સિવાય જીવ મુક્તિની નિકટ પહોંચતો નથી. આ રીતે મુક્તિની નિકટ પહોંચવા માટે મુમુક્ષુ તરીકે સમ્યક્તપ જીવનમાં પરમ આવશ્યક છે.

[illegible] કરવો જરૂરી થઈ જાય છે. આ રીતે ઉત્તરોત્તર વિકાસ થતાં આપણાં આત્મગુણોનો સંપૂર્ણ વિકાસ, સર્વ પાપપુંજનો નાશ અને અનંત સુખના સ્થાન સ્વરૂપ મુક્તિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

જે જીવો નિગ્રંથોના આજ્ઞાભક્તિમાં તલ્લીન છે તે જીવો દુશ્મનના ઘરમાં રહેતાં છે અને જે જીવો આનંદિત વર્ધમાન તપમાં રહેલા છે તે જીવો મિત્રના ઘરમાં રહેલા છે.

—સંપૂર્ણ—

નથી અને દુઃખની કલ્પનાથી પણ ભાગી છૂટવાની ઇચ્છાવાળો હોવા છતાં દુઃખ તેનો પીછો છોડતું નથી. જો દુઃખોથી સર્વથા છૂટવું હોય અને સુખના જ ભાગીદાર બનવું હોય તો ટેસ્ટપૂર્વક ખાવાની કુટેવને દેશવટો આપી ટેસ્ટપૂર્વક તપ કરવાની ટેવનો આરંભ કરો, એ જ સાચો અને સરલ ઉપાય છે.

જેને બચવાની ઇચ્છા હોય તેણે તે આહાર સંજ્ઞાનો ઉચ્છેદ કરવા માટે કે તોડી પાડવા માટે તપ કર્યા સિવાય છૂટકો છે જ નહિ.

અનશન તપમાં એક ઉપવાસથી માંડીને છ મહિના સુધી ઉપવાસ આવે છે આ અનશન તપ મહાન છે છતાં તે છ મહિનાથી અધિક કરી શકાતો જ નથી એવા મોટા તપમાં સમાધિ રાખવી પણ ઘણી દુષ્કર બની જાય છે. વર્તમાનકાળનું છેવટ્ઠુ સંઘયણ પણ તે મોટા તપ કરવામાં મદદગાર થતું નથી. વર્ધમાન તપ એવો મહાન તપ છે કે જ્યાંસુધી જીવ તે તપને ઉત્સાહપૂર્વક આગળ આગળ કરવા માગે ત્યાં સુધી આગળ આગળ કરી શકે છે વર્તમાનકાલમાં પણ નવ વર્ષ સુધી લાગટ વર્ધમાન તપ કરનારા પૂજ્યાત્માઓ વિદ્યમાન છે. લાગટ પાંચસો આયંબિલ કરનારા તો વર્તમાનમાં કેટલાએ પુણ્યાત્માઓ છે. આ તપમાં વિશેષતા એ છે કે શરીરને ચાલતું રાખવા માટે અને શરીર દ્વારા આતમ તત્ત્વ પ્રગટ કરવા માટે શરીરને ખાવા રૂપ ભાડું દેવું પડે છતાં આયંબિલના આહારના પ્રતાપે સર્વ ઇન્દ્રિયોમાં વિકાર જાગે નહિ. ઉન્માદ પેદા થાય નહિ, જેમ જેમ આયંબિલોનો તપ વધતો જાય તેમ તેમ અંદર ખુમ

પણ તપ અગ્નિની જેમ તમામને ભસ્મીભૂત કરી નાંખે છે. માટે મહાપુરુષોએ તત્ત્વથી જ્ઞાનને જ તપ તરીકે ઓળખાવ્યું છે. એ જ કારણથી અભ્યંતર તપને મુખ્ય માનવામાં આવે છે. અને અનશનાદિ બાહ્ય તપ પણ અભ્યંતર તપને પુષ્ટ બનાવનાર છે. તેથી તેનું પણ યથાશક્તિ પાલન અવશ્ય કરવું જોઇએ.

બાહ્ય તપના આચરણ વિના અભ્યંતર તપમાં સ્થિરતા આવતી નથી. માટે જ શ્રી તીર્થંકર પરમાત્મા પણ નિર્મળ અવધિજ્ઞાન દ્વારા એજ ભવમાં મુક્તિ થશે એમ જાણવા છતાં પણ બાહ્ય તપનું આચરણ અત્યંત આદરપૂર્વક કરે છે. આથી પણ અનશનાદિ તપનું અત્યંત મહત્વ સાબિત થાય છે.

તપ એ શ્રમણજીવનનો પ્રાણ છે :-

'શ્રમણ' શબ્દનો ભાવાર્થ શ્રી નંદીસૂત્રની ટીકામાં બતાવતાં શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ તપનું મહાત્મ્ય વર્ણવે છે કે :-

'श्राम्यंतीति-(तपस्यतीति श्रमणः)' જે તપ કરે છે તે શ્રમણ છે.

प्रव्रज्यादिदिवसादारभ्य सकलसावद्ययोगविरतो गुरुपदेशादनशनादि यथाशक्ति आप्राणोपरमात् तपश्चरतीति श्रमणः શ્રી ભાગવતી દીક્ષા ગ્રહણના દિવસથી સકલ પાપ વ્યાપારથી વિરામ પામેલા સદ્‌ગુરૂઓના ઉપદેશથી યથાશક્તિ અનશનાદિ તપ, યાવજ્જીવ (જીવનપર્યંત) સુધી કરે છે. તે શ્રમણ કહેવાય છે.

આગમમાં અન્ય સ્થળે પણ એજ હકીકત વર્ણવી છે કે:-

यः समः सर्वभूतेषु स्थावरेषु त्रसेषु च ।
तपश्चरति शुद्धात्मा श्रमणोऽसौ प्रकिर्तितः ॥

પ. ભદ્રંકર લેખક :

તપોધર્મ

પૂજ્ય પં. શ્રી કલાપૂર્ણવિજયજી ગણી.

અનંત ઉપકારી અરિહંત પરમાત્માએ સર્વ જીવોના કલ્યાણ માટે જ ધર્મનું શુદ્ધસ્વરૂપ બતાવ્યું છે, તેમાં પણ સર્વ ત્યાગમય શ્રમણધર્મની જ પ્રધાનતા બતાવી છે.

અહિંસા, સંયમ અને તપરૂપ ધર્મ જ ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે. આવો ધર્મ સમગ્ર વિશ્વનું કલ્યાણ-મંગલ કરે છે, અને તે ધર્મનું સંપૂર્ણતયા પાલન સાધુ-મહાત્માઓ જ કરી શકે છે.

અહિંસા અને સંયમના પાલન સાથે જ્યારે 'તપ' ની વિરાટ શક્તિ ભળે છે ત્યારે જ કર્મોનો સર્વથા ક્ષય થાય છે.

બાહ્ય કે અભ્યંતર તપના આચરણ વિના કોઈપણ જીવ મુક્તિ મેળવી શકતો નથી. માટે જ ધર્મના પ્રત્યેક અનુષ્ઠાનોમાં તપને પ્રધાનતા આપવામાં આવી છે, 'ઇચ્છા નિરોધ' એ તપનું લક્ષણ છે અશુભ પ્રવૃત્તિ કે દુષ્ટ ઇચ્છાના અવરોધ વિના કોઈપણ પ્રકારનો ધર્મ આચરી શકાતો નથી પછી ભલે દાન હોય કે શીલ, અહિંસા હોય કે સંયમ, બધો તે ધર્મ શુભ ભાવ વિના નિષ્ફળ જાય છે. અને શુભ ભાવ અશુદ્ધ વૃત્તિઓના નિરોધ વિના ઉત્પન્ન થવો શક્ય નથી. અશુભ વૃત્તિઓનો કે અપ્રશસ્ત ઇચ્છાઓનો નિરોધ પણ તપના સતત અભ્યાસ વિના થઈ શકતો નથી માટે મુમુક્ષુ આત્માએ જીવનમાં અવશ્ય તપનો અભ્યાસ કરવા પ્રયત્નશીલ બનવું.

'યાનમેવ કુત્સા: સાદુ: કર્મણાં તપનાત્ તપ:' કર્મોને તપાવે તે 'તપ' કહેવાય છે. નિકાચિત (નિકાચ-ગાઢ) કર્મોને

તપસ્વી મહાત્મા [illegible] ના તપના મહાપ્રભાવથી તીર્થં-
કરપદ કે ચક્રવર્તી [illegible] સ્વર્ગાદિસુખ, અષ્ટ
મહાસિદ્ધિઓ કે નવનિધિ મળે તેમાં તો નવાઈ જ શી?
અર્થાત્ જગતમાં એવું કોઈ પણ સ્થાન નથી કે કોઈ ઉત્તમ
વસ્તુ નથી કે જે તપના પ્રભાવે ન મળે? અરે વિશેષ શું
કહીએ તપસ્વી મહાત્માઓની મનોકામના પણ તત્કાળ ફળ-
દાયી બને છે. પરંતુ વિવેકી આત્માઓ મુક્તિની મંગલકામના
સિવાય અન્ય બાહ્ય સુખાદિની અભિલાષાથી તપ આચરતા
નથી કારણકે નિરાશંસ ભાવે કરેલો તપ જ સ્વ-પરનું શ્રેય
કરે છે. આ વાત તેમના અંતરમાં કોતરાઈ ગઈ હોય છે

તપ એ ઉત્કૃષ્ટ મંગલ અને યોગાધિરાજ છે:-

સર્વ મંગલોમાં તપ એ સર્વોત્કૃષ્ટ મંગલ છે. આ વાક્ય
સર્વ સિદ્ધાન્તોના સાર રૂપે છે જેમ શ્રી નમસ્કાર મહામંત્ર

જે શુદ્ધાત્મા સર્વ ત્રસ (હાલતા ચાલતાં જીવો) કે સ્થાવર (એકેન્દ્રિયાદિ સ્થીર જીવો) જીવો ઉપર સમભાવ રાખી તપનું આચરણ કરે છે. એજ શ્રમણ કહેવાય છે.

આ રીતે વિચારતાં સમજાશે કે તપ એ જ શ્રમણ જીવનનો પ્રાણ છે. જેમ પ્રાણ વિના જીવન જીવી શકાતું નથી તેમ તપ વિના સંયમજીવન પણ ટકી શકતું નથી.

તપ દ્વારા આત્મીક ગુણોની પ્રાપ્તિ :–

શ્રી નવતત્ત્વ પ્રકરણમાં તપને જીવના લક્ષણ તરીકે ઓળખાવ્યું છે.

"જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, વીર્ય તથા ઉપયોગ એ જીવના લક્ષણ છે." કર્મરૂપ કાષ્ટને બાળવામાં અગ્નિ સમાન હોવાથી "તપ" આત્માના શુદ્ધ સ્વરૂપને શીઘ્ર પ્રગટાવે છે. એ જ હેતુથી નવતત્ત્વમાં તપને "નિર્જરાતત્ત્વ" તરીકે સ્વતંત્ર સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે.

"तपसा निर्जराच" —શ્રી તત્વાર્થ સુત્રમાં તપવડે સંવર અને નિર્જરા થાય છે એમ બતાવ્યું છે. એટલે બાહ્ય અને અભ્યંતર તપ એ આવતા કર્મોના ધસારાને અટકાવે છે. અને જુના ભૂતકાળના બાંધેલા નિબિડ કર્મોનો નાશ કરે છે. અક્ષયત્વાદિ ગુણોની પ્રાપ્તિ તેના પ્રતિબંધક કર્મોની નિર્જરાથી જ થાય છે. અને તેના આગળના ગુણસ્થાનકોની પ્રાપ્તિ પણ ધ્યાનાદિ તપ દ્વારા જ થતી હોવાથી આત્માના પ્રત્યેક ગુણને તપ પ્રગટાવી શકે છે. એમ માનવામાં જરા પણ અતિશયોક્તિ નથી.

સિરિવાલકહામાં નિશ્ચયથી તપની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે બતાવી છે કે :-

" ઇચ્છાનો નિરોધ કરીને સમતાવડે શુદ્ધ સંવરભાવમાં વર્તતો અને કર્મોનો (અંશેઅંશે) ક્ષય કરતો આત્મા જ તપ સ્વરૂપ છે."

'ઇચ્છારોધન સંવરી પરિણિત સમતા યોગે રે,
તપ તે એહિજ આતમા વરતે નિજ ગુણ ભોગે રે.'

પર-પરિણુતિનો ઉચ્છેદ કરી આત્માના ગુણપર્યાયમાં તલ્લીન બનવું એ જ નિશ્ચયથી તપ છે,

'ઇચ્છારોધન તપ નમો, બાહ્ય અભ્યંતર ભેદેજી,
આતમ સત્તા એકતા, પર પરિણુતિ ઉચ્છેદેજી.'

અનશન તપની મહત્તા:- નિશ્ચયનઃ
ઉત્કૃષ્ટતા બતાવી છતાં પણ અનશન તપનું પ્રથ
આહારાદિની પ્રબળ ઇચ્છાઓને નાબૂદ બનાવવા

[illegible]

શુદ્ધ તપનું સ્વરૂપ : શાસ્ત્રોમાં તપનો જે મહિમા અને પ્રકારો બતાવવામાં આવ્યા છે, તો શુદ્ધ તપના સમજવા અને તે તપની શુદ્ધિ ચાર પ્રકારે થાય છે.

(૧) બ્રહ્મચર્ય-જે તપમાં બ્રહ્મચર્યનું સંપૂર્ણ પાલન કરવામાં આવે.

(૨) જિનાર્ચા-જે તપમાં શક્તિ પ્રમાણે શ્રી જિનેશ્વર પૂજા-ભક્તિ કરવામાં આવે

(૩) કષાયત્યાગ-જે તપ કરવાથી અનુક્રમે કષાયોની હાની થતી હોય અર્થાત ક્રોધ, માન, માયા કે લોભને વશ થઈ તપનું મહાન ફલ હારી જવું નહિ.

(૪) જિનાજ્ઞા-જે તપનું આચરણ કરવામાં આવે તે શ્રી જિનાજ્ઞા એટલે શાસ્ત્રાનુસારી વિધિપૂર્વક કરવું.

આ રીતે કરેલો તપ 'શુદ્ધ તપ' કહેવાય છે. અને તેથી સકામ નિર્જરા થાય છે. અને મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે.

શ્રી વર્ધમાન તપની વિશિષ્ટતા ! અનશન-તપનું ધ્યેય આહાર-સંજ્ઞાને નાબૂદ બનાવવાનું છે. જેથી આત્મા અણાહારીપદ પ્રાપ્ત કરી શકે. શ્રી નવપદની આરાધના જેમ આયંબિલ તપથી થાય છે તેવી રીતે શ્રી વર્ધમાન તપ પણ આયંબીલથી જ થાય છે અને તેની શરૂઆત એક આયંબિલ પછી ઉપવાસ. બે આયંબીલ પછી ઉપવાસ એમ લાગટ અનુક્રમે ત્રણ-ચાર અને પાંચ આયંબીલ પછી ઉપવાસ કરવાથી આ તપનો પાયો નંખાય છે અને

શ્રી વર્ધમાનસ્વામી ભગવાને સાડાબાર વર્ષ સુધી ઘોર તપસાધના કરી કેવલજ્ઞાન પ્રગટાવ્યું હતું, શ્રી ગૌતમસ્વામી ગણધર ભગવંત છઠ્ઠના પારણે છઠ્ઠ કરવાથી અઠ્ઠાવીસ લબ્ધિઓના સ્વામી બન્યા હતા.

શ્રી ધન્ના અણગાર તપના પ્રભાવે જ ચૌદ હજાર મુનિઓમાં સર્વશ્રેષ્ઠ અણગાર બન્યા હતા. ચાર હત્યાના મહાપાપને આચરનારા દૃઢપ્રહારી-અર્જુનમાળી જેવા પણ તપના પ્રભાવે કેવલી બની મોક્ષમાં ગયા.

તપસ્વી મહાત્માઓ તપ દ્વારા સ્વના શ્રેયની સાથે અન્ય જીવો ઉપર પણ મહાન ઉપકાર કરી જૈન શાસનની અનેરી પ્રભાવના કરે છે. માટે જ આઠ પ્રભાવકોમાં તપસ્વી મહાત્માને પણ પાંચમા પ્રભાવક માનવામાં આવ્યા છે.

જૈનશાસનમાં નાનામાં નાનું પણ બાહ્ય તપ અભ્યંતર તપ સહિત જ કરવામાં આવ્યું છે. જેમ નવકારશી તપમાં નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરી પચ્ચક્ખાણ પારવાનું વિધાન છે, તે વિનયરૂપ તપ છે, પંચમી, અષ્ટમી, એકાદશી, નવપદ કે વીશસ્થાનક અને વર્ધમાન આયંબિલ તપ... વિગેરે તપો દેવવંદન-કાયોત્સર્ગ-ધ્યાન આદિ અભ્યંતર તપ સાથે કરવામાં આવે છે તેથી જ 'અનશન તપ' [illegible] થાય છે. ચંપા શ્રાવિકાના ૬ માસ ઉપવાસ તપના પ્રભાવે 'સમ્રાટ અકબર' ને જૈનધર્મની પ્રાપ્તિ થઈ હતી. તપ એ શાસનપ્રભાવનાનું અનેરું સાધન છે. તપસ્વી આત્માઓએ તપ [illegible] અનેક [illegible] જૈનધર્મી [illegible] કરવા દ્વારા [illegible] પુણ્યપૂર્વકની [illegible] સમ્યક્ત્વ લાભ [illegible] છે. [illegible] શાસન પ્રભા-

(૨) મહાપરાક્રમી યુધિષ્ઠિર આદિ પાંચ પાંડવો પૂર્વ ભવમાં આ તપની પૂર્ણ આરાધના કરી હતી.

(૩) શ્રી સનતકુમાર ચક્રવર્તીએ પણ પૂર્વભવમાં સો ઓળી પૂર્ણ કરી હતી.

શ્રી વર્ધમાનસૂરિજી મહારાજે વર્ધમાન તપની અખંડ સો ઓળી પૂર્ણ કરી શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના દર્શન કર્યા પછી પારણું કરવું એવો અભિગ્રહ કરી પ્રયાણ કર્યું, પણ માર્ગમાં કાલધર્મ પામી શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના અધિષ્ઠાયક દેવ થયા.

આ પ્રમાણે ભૂતકાળમાં અનેક મહાપુરૂષોએ શ્રી વર્ધમાન તપની આરાધના કરી સ્વપરનું શ્રેય સાધ્યું છે. વર્તમાન કાળમાં પણ વિપુલ સંખ્યામાં આ તપના આરાધકો શાસન પ્રભાવના કરી નિજ જીવનને ધન્ય બનાવી રહ્યા છે.

આયંબીલ તપથી થતાં લાભો :–

સર્વ વિઘ્નવિનાશક શ્રી આયંબીલતપના પ્રભાવે દ્વારિકા નગરીમાં જ્યાં સુધી આયંબીલતપની અવિરત આરાધના ચાલુ હતી ત્યાં સુધી તેનો દાહ ન થઇ શક્યો. કોઇ પણ સત્કાર્યના પ્રારંભમાં આયંબીલ તપ અવશ્ય કરવામાં આવે છે. જેથી કાર્ય નિર્વિઘ્ને પરિપૂર્ણ થાય છે.

વિગઇઓના વિકારથી બચવા માટે આયંબીલ તપ એક અદ્વિતીય ઉપાય છે. ઇન્દ્રિયો અને કષાયોના દમન માટે આયંબીલ તપ અતિ આવશ્યક છે. આ તપના આરાધનથી શરીરશુદ્ધિ, મનશુદ્ધિ, આત્મશુદ્ધિ થાય છે. ચિત્તની પ્રસન્નતા વધે છે. તેથી આત્મા સમાધિદશામાં ઝીલતો થઇ સર્વ કર્મોનો ક્ષય કરી અક્ષય–અનંત અવ્યાબાધ સુખનો ભોક્તા થાય છે.

છ આયંબીલ અને ઉપવાસ એમ યાવત સો આયંબીલ પછી ઉપવાસ કરવાથી ૧૪ વર્ષ, ત્રણ મહિના અને ૨૦ દિવસમાં આ તપની મંગલ પૂર્ણાહુતી થાય છે. આજે તો આ તપની આરાધના પોતાની શક્તિ અનુસાર આંતરે આંતરે કરવામાં આવે છે.

પૂર્વે શ્રી વર્ધમાન તપની આરાધના ચંદ્ર રાજાએ શ્રી નિર્વાણી તીર્થંકર ભગવંત (ગઈ ચોવીશીના બીજા ભગવાન) ના શાસનમાં કરી હતી તેના પ્રભાવે તે શ્રીચંદ્ર રાજાના ભવમાં મહાન રાજ્યાદિ સમૃદ્ધિ પામી અનુક્રમ કેવલી બન્યા હતા. તેમના જીવન-ચરિત્રનું અવલોકન કરવાથી આ તપનું અદ્ભૂત મહાત્મ્ય સમજવા મળશે. ટૂંકમાં આ તપની ભાવપૂર્વક આરાધના કરવાથી 'શ્રીચંદ્ર કેવલી' નું નામ ૮૦૦ ચોવીશી સુધી અમર રહેશે અને તે દરમ્યાન થનારા શ્રી તીર્થંકર પરમાત્માઓ શ્રી વર્ધમાન તપનો મહિમા બતાવતી વખતે તેમનું આદર્શ દૃષ્ટાંત આપશે. આગામી દરેક તીર્થંકર પરમાત્માઓનું નામ ત્રણ ચોવીશી સુધી રહે છે. શ્રી સ્થુલીભદ્ર સ્વામીનું નામ ૮૪ ચોવીશી સુધી રહેવાનું છે, જ્યારે શ્રી વર્ધમાન તપનું કેવું અદ્ભુત [illegible] ૮૦૦ ચોવીશી [illegible] પ્રભાવ કે જેના આરાધકના નામનો મહિમા [illegible] અનેક ભવ્યજીવોને પ્રેરણા [illegible] સુધી [illegible] કરશે.

શ્રી વર્ધમાન તપના આરાધકો (૧) [illegible] મહારાજની [illegible] શ્રી વર્ધમાન તપની [illegible]

જૈનેતરને માટે આયંબિલની ઓળખાણ :-

આધુનિક વાણામાં આયબિલને અસ્વાદ એકાશન, રૂક્ષવ્રત, Tasteless simple diet. વગેરે કહી શકાય.

અસ્વાદ એટલા માટે કહેવું પડે છે કે તે આહારમાં સ્વાદ વધારવા માટેના મસાલા જેવાં કે મરચા, ધાણાજીરૂ, હળદર, અજમો, વગેરે હોતાં નથી, રૂક્ષવ્રત એટલા માટે કહેવું પડે છે કે, રોગમાત્રના મૂળ કારણભૂત જે રસો જેવા કે દહીં. દૂધ, ઘી, તેલ, ગોળ કે ખાંડ, તળેલી વસ્તુ કે પકવાન્ન, મિષ્ટાન્ન, મેવો, મીઠાઇ ફળ કે લીલી વનસ્પતી કે તેનાં લીલાં પાંદડાં વગેરે હોતાં નથી. શુદ્ધ પરંપરા જોતાં તો લાગે છે કે,–મારવાડ જેવા પ્રદેશમાં તો આજે પણ મીઠું (લવણ) મરી, સૂંઠ, હીંગ જેવા મસાલા ત્યાજ્ય મનાય છે, તેથી તે બાજુના આયંબિલના આહારમાં આજે પણ તે લોકો તેને નાખતા નથી, તેવી આચરણા પણ દેખાય છે. આ તો નિષેધાત્મક વર્ણન કર્યું. પરંતુ આયંબિલમાં શું વપરાય

૬. આયંબિલતપ : મારો અનુભવ :

લેખક : પૂ. મુનિરાજશ્રી
કલ્યાણપ્રભવિજયજી મ.

જૈનશાસનમાં આયંબિલતપની માંગલિકતા પ્રાયઃ સર્વને સુજ્ઞાત છે. પરંતુ બીજાને–અજૈનને આ તપનો ખ્યાલ પૂર્ણ રીતે એક જ શબ્દમાં આપી શકાતો નથી. એટલે આ ખ્યાલ આપવો અત્રે અસ્થાને નથી. કેમકે તેથી સર્વને તેના સંસ્કારો પડે અને પડ્યા હોય તે વધુ દૃઢ થાય.

આયંબિલના સમાન-અર્થક શબ્દો અને તેના ભાવ :–

१ आंबिलं २ नीरसजलं ३ दुप्पायं ४ धाउसोसणं ।
५ कामग्घं ६ मंगलं ७ सीयं एगट्ठा अंबिलस्साधि ॥१॥

૧. આયંબિલને 'આચામામ્લ' પણ શાસ્ત્રોમાં કહેલ છે. આયંબિલનો આહાર મુખ્યતાએ કેવળ પાણીમાં બાફેલ [illegible] રસકસ વિનાનો નીરસ હોય છે. તે આહારમાં વિગઈ કે ખટાશ હોતા નથી.

૨. નીરસજલને '[illegible] આયંબિલ' પણ કહી શકાય. આમાં એક જ પાત્રમાં [illegible] ([illegible]) ની [illegible] રીતે [illegible] પાણી [illegible] વાપરવામાં આવે છે. એટલે પાણીથી નીરસ [illegible] આયંબિલ કરનારને ઉપવાસનો લાભ મળે છે. પણ આવું આયંબિલ [illegible] નથી છે.

૩. [illegible] :– [illegible]

[illegible]

ઘણું સુધરી ગયું હતું.

આયંબિલનો પ્રારંભ :– જેલમાંથી બહાર આવીને ધાર્મિક પ્રવચનો સાંભળવાની અને વાંચવાની તક મળી તે વસ્તુ ગમવા માંડી, એથી બાહ્ય એકાશન આદિ તપનો પણ પ્રારંભ થયો, છતાં હજુ આયંબિલનો અભ્યાસ ન હોવાથી અને રસનાદિની આધીનતા, સ્વૈરવિહાર આદિથી બીજી વાર શરીરના બધા સાંધા ઝલાઇ જવારૂપ સંધીવા થયો. મોટા ડોકટરોની સલાહથી 'કાકડા' Tonsils કપાવ્યા તેમાં ઘણું લોહી પડવાથી છાતી Heart માં દુઃખાવો શરૂ થયો. આ દુઃખાવો વધવાથી ડોકટરોએ આ હૃદયરોગ સુધરવાની આશા છોડી. છતાં કેટલાક પથ્યાદિના પૂર્વ જેલજીવનના અનુભૂત નિયમો વગેરે પાળવાથી સંધીવા શમ્યો એટલે મુંબઇના પ્રખ્યાત ડો. દેશમુખ તથા ડો. ગીલ્ડરની પાસે છાતી તપાસાવી. ડો. ગીલ્ડરે હૃદયરોગનો Electro cardiograft ફોટો લઇને કહ્યું કે ડાબી બાજુનું હૃદય વધી ગયું છે. અને Marmur 'મરમર' અવાજ આવે છે. તેથી હવે આ મટી શકે નહીં, આના માટે લાંબા સમય સુધી આરામ અને પથ્ય આહાર વિના બીજી કોઈ દવા નથી. મને પણ લાગ્યું કે,– હવે જીવનમાંથી બાહ્ય પ્રવૃત્તિઓ જેમ બને તેમ ઘટાડીને ધર્મની–ત્યાગતપશ્ચર્યાદિની આત્મિક પ્રવૃત્તિઓ વધારતા જવું. આથી ધર્મગુરુઓના સંસર્ગમાં આવતાં નવપદજીની આયંબિલની વિધિપૂર્વક આરાધનાનો પ્રારંભ કર્યો. આ દિવસોમાં જે આનંદ શાંતિ વગેરેનો અનુભવ થતો, તે અવર્ણનીય હતો. વર્ધમાનતપનો પણ પાયો જુન્નેરમાં શાશ્વતી ઓળીમાં પ્રારંભ્યો હતો, તે પૂર્ણ કર્યો. ડોકટરની દવા કે પૂર્વજીવનની કલ્પનાઓ ઉપરથી વિશ્વાસ ઘટવા માંડયો, સિદ્ધગિરિમાં

ઉત્તમ ધાન્ય અને મગ, તુવેર કે ચણા જેવાં કઠોળ —
પ્રમાણમાં ઊગતું હોય તો 'દાળ રોટી' જે દેશમાં જે ધાન્ય
ખવાતાં હોય તે ધાન્ય પાણીમાં રાંધેલ કે બાફેલ માત્ર એક
વખત દિવસમાં પોતાની ભૂખ અને રૂચિ મુજબ લઈ
શકાય છે.

આયંબિલ વિનાનું મારૂં પૂર્વજીવન :—

આ તપનો અનુભવ મને પ્રાયઃ વીસ વર્ષની ઉંમર
સુધી થયો નહોતો. ત્યાં સુધી એવી કલ્પના હતી કે ભુખ્યું
રહું તો તે ખાય કે-જેને રૂચે ગમતું ન મળી શકે, વળી લીલાં
શાક, ફ્રુટ, મેવો, દુધ વીટામીન્સ વગેરે તો દરેકે બને
તેટલાં વધુ પ્રમાણમાં લેવાં જોઈએ. આવી કેટલીક કલ્પનાઓ
મુજબના વર્તન અને વધુ પડતો વ્યાયામ (શારીરિક) કર-
વાથી મને પ્રાયઃ વીસ વર્ષની ઉંમરે 'સંધીવા' Rehcuma-
tism થયો. તે મટાડવા ઘણી દવાઓ કરવા છતાં સુધારો
ન થયો. ઘરના વડીલોનો નિષેધ હોવા છતાં રાજકીય ચળ-
વળ સંબંધીના કેટલાક કાર્યો કરવાના ચાલુ રાખતા હતા.
સ્વરાજ્યની લડતમાં ઓળખાતી મીઠું [illegible]માં લાગતા
હું પકડાયેલ હતો. અને શ્રી મહાદેવભાઈ દેસાઈ સાથે મને
છ માસની સાદી જેલ થઈ હતી. પ્રથમ એક [illegible]નો
આહાર મળતો. પરંતુ તેથી મારો 'સંધીવા' ચાલ્યો નહીં.
કેટલાક દિવસ પછી ભૂખમરાની હડતાલ પડવાથી [illegible] દિવસો
સુધી લાંઘણો થઈ. સામાન્યરૂપે જ્યારે 'દાળ રોટી' મળવા
લાગી. [illegible] પણ બહુ લાગી. [illegible] [illegible]
[illegible]. તેની [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

વર્ધમાનતપની છઠ્ઠી ઓળી કરીને શેત્રુંજ ગિરિરાજની યાત્રા કરી. તેથી લાગ્યું કે આયંબિલનો આહાર ઔદારિક શરીરને વધુ યોગ્ય છે. આપણી વિચારણા તથા ભાવનાને પણ સુધારે છે. અને જીવનમાં ઉચ્ચ બનાવે છે, એવો સાક્ષાત્ અનુભવ થયો.

હું શ્રાવકપણામાં અવારનવાર આયંબિલ કરતો હતો. પરંતુ સળંગ આયંબિલનો તપ કરવામાં અંતરાય થતો હતો. છતાં ચોમાસા પ્રાયઃ નિત્ય એકાશન, નવપદજીની ઓળી તથા વર્ધમાન તપની માત્ર ૬ ઓળી વગેરેના અભ્યાસથી 'સંયમ' લેવાના મનોરથ સફળ થયા.

દીક્ષા લીધા પછીનું જીવન :–

દીક્ષા પછી પાટણના પહેલાજ ચોમાસામાં શરીરનું વજન ઘણું ઘટી જવાથી અને ગળાનો દુઃખાવો રહેવાથી ત્યાંના ઘણાં ડોકટરોની સલાહ લઈને છેવટે ડૉ. નિર્મળકુમાર [મિ. આર. સી. એસ.]ને બતાવતાં ક્ષયના પ્રારંભનું નિદાન થયું, આંખના ચશ્મા દવા તથા ઈંજેકશનો લખી આપ્યા. તે શરીરના વધુ પડતા મમત્વના કારણે મંગાવ્યા, પરંતુ સંયમજીવનના રાગથી તે દવા કે એક પણ ઈંજેકશન લીધા સિવાય આયંબિલને શરણે જવાનું મન થયું. મારા ગુરુ-મહારાજના પણ આશીર્વાદ મળ્યા. આયંબિલ અને સંયમ વગેરેના પ્રભાવે મારું આરોગ્ય સુધરવા માંડ્યું. ડોકટરના કહેવાથી મંગાવેલ ચશ્મા પણ લાંબો કાળ વાપરવા ન પડ્યાં. નિયમિત આયંબિલ અને આગમ-શાસ્ત્રોની વાંચના ઉપર [illegible] વાંચી ગયો. નવપદજીની ઓળી ઉપરાંત વર્ધમાનતપની અઠ્ઠાવીસમી ઓળી કરી પાંચ વર્ષમાં પહોંચ્યો. ત્યારથી

જગત ગ્રસ્ત અને મસ્ત બની મુંઝાઇ રહ્યું છે કે જૈનોનાં સામાન્ય કુલાચારો જેવાં કે રાત્રિભોજન ત્યાગ. કંદમૂળ-માંસાહાર વિગેરે અભક્ષ્ય ભક્ષણના ત્યાગ ઈત્યાદિ પણ નામ-શેષ થતા જોવામાં આવે ત્યારે આ બીના આપણા શ્રી સંઘ માટે ખૂબ જ દુઃખદ લાગ્યા વિના રહે નહી! આપણી તપ ત્યાગ પ્રધાન આર્યસંસ્કૃતિના મૂળીયા સડી રહ્યા છે. અને ખાનપાનમાં ભાન ભુલો જગત જ્યારે મૂંઝાઈ રહ્યું છે, એવા અવસરે વર્ધમાન તપની મહત્તા તેનો પ્રભાવ આરાધક આત્માઓના ઉજવલ ઇતિહાસ સુંદર શૈલીમાં બહાર પડે તો આજના વિવેક વિહોણા ખાનપાનમાં મસ્ત બનેલી આર્ય-પ્રજાને માટે ખુબજ ઉપકારક બને એ નિઃશંક હકીકત છે.

આવા વિષમય વિષમ કાળમાં તપની ભાવના માત્ર જાગૃત થવી એ પણ દુષ્કર છે. તો પછી અપૂર્વ આત્મવીર્યો-લ્લાસ પૂર્વક આવી મહાન તપશ્ચર્યા સાંગોપાંગ પૂર્ણ કરવી એ શું સહેલું કાર્ય છે? અરે! દુષ્કર–અતિદુષ્કર છે. આવી દુષ્કર તપસ્યા પણ પરમતારક વીતરાગ ભગવંતના શાસનના સારને પામેલ ધન્ય આત્માઓ સ્વજીવનમાં આચરીને અન્ય આત્માઓને પણ તપ-ત્યાગનો અણમોલ સંદેશ સુણાવી રહ્યા છે. ખરેખર! આવા મહાન તપસ્વીઓથી જૈનશાસન શોભાયમાન છે. આવા તપસ્વીઓ સમગ્ર વિશ્વના અલંકારરૂપ છે; અને જૈનશાસનની મહાપ્રભાવના કરનારા છે.

શ્રી વર્ધમાન તપની વિશિષ્ટતા :– આ તપના સેવનથી જીવનમાં તપની એવી રઢ અને લગન લાગી જાય છે કે પછી તો એ તપમાં જ મગ્ન બની જાય છે. તેમાંયે વળી આ તો 'વર્ધમાન તપ' અહા! એનું નામ પણ કેવું સુંદર! વર્ધમાન એટલે વધતો જતો તપ.

૭. મહા મહિમાવંત શ્રી વર્ધમાન તપ

લેખક :- "આનંદશિશુ"

તપના ગુણ જગમાં ઘણા, કહેતા નાવે પાર,
વાંછિત પૂરે દુઃખ હરે, ઉતારે ભવ પાર.

શ્રી જૈનશાસનમાં મોક્ષની સાધના માટે અસંખ્ય યોગો જિનેશ્વર ભગવંતોએ બતાવ્યા છે, તેમાં તપધર્મ અનેરો યોગ છે. તપ એ આત્માનો પોતાનો જ સ્વભાવ છે. તો પછી આપણામાં તપધર્મનો પ્રેમ જાગૃત કેમ થતો નથી? એ તપધર્મના આચરણમાં કયો અંતરાય (વિઘ્ન) નડતરરૂપ બને છે? એ જાણવું પડશે ને? તપના આચરણમાં વિઘ્નરૂપ આહારસંજ્ઞા જ છે. એ આહારસંજ્ઞાના જોરદાર આક્રમણથી જ આત્માનો તપગુણ આજે દબાઈ ગયો છે. એ દબાઈ ગયેલા ગુણનો ઉઘાડ કરવા માટે તપધર્મ સમર્થ સાધન છે. પણ એનું આચરણ ક્યારે થાય? આહારસંજ્ઞાનો હ્રાસ થાય ત્યારે ને! આ આહારસંજ્ઞાનું જગત ઉપર આક્રમણ કેવું અતિ વધ્યું છે તે જરા વિચારીએ :- ખરેખર! સમસ્ત દુઃખોની જડ આ આહાર સંજ્ઞા છે.

અહો! આશ્ચર્યની વાત એ છે કે આખું જગત આહારસંજ્ઞાના જોરથી ખાનપાનમાં ખૂંચી રહ્યું છે. ખાનપાનમાં મૂર્છાઈ ગયું છે. ભોગની ભયંકર ભૂખમાં ખૂંપતું રહ્યું છે. રસનાની [illegible] રહ્યું છે. ચા-બીડી આદિ વ્યસનોથી ઘેરાયું રહ્યું છે. [illegible] ભોગ-વિલાસના વિષમય વાતાવરણ [illegible] રહ્યા છે. આહારાદિ સંજ્ઞાઓનું એટલું તો જોરદાર આક્રમણ જગતમાં [illegible] રહ્યું છે, કે ન પૂછો વાત! એટલી તો ખુવારી થઈ રહી છે, જેના ફળસ્વરૂપે આજે આવા નવા રોગોમાં પણ વધારો થયો, [illegible] વિગેરે [illegible] છે. અરે!

પાતળો પડતો જાય છે. આળસ થતી નથી. (૩) શરીર હળવું ફુલ રહેતું હોઈ સ્ફુર્તિ સારી રહે છે. (૪) દરેક ક્રિયા અપ્રમત્તપણે થાય છે. ઉન્માદક રસ કસ જતા રહેતા હોવાથી (૫) વિકારો લગભગ શાંત થઈ જાય છે. તેથી વિકારો અને દુર્ગુણોનું સહેલાઇથી શોષણ થાય છે. સાથે સદ્ગુણોનું પોષણ થાય છે. આ રીતે આયંબિલ તપ મહાકલ્યાણકારી મંગળકારી છે. તપના પ્રભાવે વિપત્તિ વિલય પામવા સાથે બાહ્ય–આભ્યંતર સંપતિ સાહજિક રીતે મળી આવે છે.

વર્ધમાન તપની સુકરતા અને સુખકરતા :- સુકરતા એટલા માટે કે ભેગું પચ્ચક્ખાણ નહિ હોવાથી બાળ જીવોને મગજ ઉપર ભાર આવતો નથી. અને આ તપમાં બાળકોને પણ હોંશે હોંશે આગળ વધવાની ધગશ રહે છે.

આ તપ વિકારના વધતા જતા વાતાવરણમાં અસાધારણ ઉપકારક છે, અને કર્મનિર્જરાનું પણ અનન્ય સાધન છે. આમાં આહારનો સર્વથા ત્યાગ નથી. પણ **રસત્યાગની પ્રધાનતા અને સ્વાદના શોષણની જ મુખ્યતા છે અને એથી જ આ તપ લાંબા કાળ સુધી એકધારો થઈ પણ શકે છે.** આવી અજબ છે વિશેષતા આ તપની !

શ્રી વર્ધમાન તપને સર્વશ્રેષ્ઠ અને મુખ્ય ગણવાનું કારણ શું ?

એ પ્રશ્નના સમાધાનમાં સમજવાનું કે દુર્ગતિના માર્ગે નિરંકુશપણે દોડતા ચપળ ઇન્દ્રિયોરૂપી ઘોડાને વશ કરવા માટે આ તપ લગામ સમાન છે. ઇન્દ્રિય ઉપર વિજય મેળવવા માટેનું વરદાન આ તપને મળી ચૂક્યું છે. એમ

વર્ધમાન આયંબિલ તપની જ્ઞાનીઓએ એવી તો સુંદર યોજના કરી છે કે આયંબિલના પારણે, અણાહારી પદના આસ્વાદન રૂપે જ જાણે ન હોય તેમ ઉપવાસ કરવાનો અને વળી ઉત્તરપારણાના દિવસે તદ્દન શુદ્ધ અલ્પાહારની યોજના છે. આયંબિલ કરવાનું એટલે વિકારોનું શોષણ થાય અને શરીરને જોઈતું પોષણ પણ પુરતું મળી જાય. અહો! અનંતજ્ઞાની સિવાય અન્ય કોની તાકાત છે કે આવી સુંદર તપધર્મની આ યોજના કરી શકે!

ખરેખર વર્ધમાન આયંબિલ તપથી શરીર અને આત્માનો રોગ બંને પ્રકારનો કચરો જડમૂળથી સાફ થતો રહે, આ આત્મા સોના જેવો સમુજ્જવલ બનતો જાય છે. વળી આ તપમાં બીજી એક ખૂબી એ છે કે, આમાં કષ્ટ સહવાનું ઓછું અને લાભ ધોકબંધ એટલે એનો લાભ સાંભળતાંની સાથે હોશ જાગી જાય તેવું છે. માત્ર એક આયંબિલ કરવાથી એક હજાર એક કરોડ વર્ષ સુધી નરકમાં ભોગવતાં ઘોર દુઃખોમાં કારણભૂત પાપો નાશ પામે છે. હવે એક બાજુ નરકના ઘોર દુઃખોનો સરવાળો કરો અને બીજી બાજુ એક આયંબિલમાં સહવા પડતા કષ્ટોનો સરવાળો કરો, પછી તમારી નિપુણ બુદ્ધિએ તેનો તોલ કરો. શું આવું છે ત્યાં સુધી તમો એક આયંબિલના કષ્ટને જ નમાવી દેશો. ઉપરાંત બીજા પણ ધોકબંધ લાભો થાય છે. (૧) એક તો માદક આહાર નહિ લેવાનો હોવાથી શરીરના દોષો પણ નાશ પામે છે! કારણ કે 'રસાઃ રોગસ્ય કારણમ્' । 'રસો રોગ-પ્રદઃ' । ઇત્યાદિ વચનો પણ આ વાતની પૂર્ણ પ્રતીતિ આપનારા છે. (૨) લૂખો-સૂકો આહાર લેવાનો હોવાથી આંખ પ્રકાર પણ

બરાબર જળવાઈ રહે છે. આયંબિલ તપથી કેટલાયે રોગી આત્માઓ નિરોગી બની જવાના દાખલા વર્તમાનમાં પણ મોજુદ છે. કારણ કે વિવિધ **રસ અને સ્વાદ** જ રોગોનું મૂળ છે. તેમાંયે વિગઈઓનો સ્વભાવ વિકાર ઉત્પન્ન કરે તેવો છે ને વિકાર ઉત્પન્ન થાય એટલે ભોગ સામગ્રીની જરૂર પડે અને તેને મેળવવા માટે રાતદિન-મથામણને મહેનત ચાલુ જ. ન મળે તો ચિંતાનો પાર નહિ અને આ રીતે ચિંતાથી સેંકડો રોગોનો ભોગ બને ! જુઓ ! હાલના જમાનામાં દવા અને દવાખાનાં વધતા જ જાય છે. સાથે સાથે રોગનો તો રાફડો જ ફાટતો જાય છે. રોગો ઘટવાને બદલે વધતા જ ચાલ્યા છે. તેનું કારણ શું ? તેનું કારણ એ જ કે ખાનપાનનો અવિવેક અને રસગૃદ્ધિથી વિગઈઓ અને અનેક પ્રકારના રસોનો ભોગવટો.

આ છે નૈતિક દૃષ્ટિએ લાભ

લોકોત્તર દૃષ્ટિએ તપનો લાભ : તપના પ્રભાવથી મિથ્યાત્વરૂપી અંધકારનો નાશ થાય છે, અને સમ્યગ્જ્ઞાનનો પ્રકાશ પથરાય છે. અનેક પ્રકારના ગુણો સહેલાઈથી પ્રગટે છે. ઘણા કાળના સંગ્રહેલા પાપો નાશ કરવાની બાંહેધરી આ તપ આપે છે. નિકાચિત કર્મોનો પણ નાશ કરવામાં આ તપનું કામ અદ્ભુત છે. મોક્ષના શાશ્વત સુખ આપવાનો કોલ આ તપે આપ્યો છે. તપની સાધનાથી ચિત્તમાં શાંતિ, સ્વસ્થતા અને પ્રસન્નતા પ્રગટે છે. વિષય-વિકારો શમી જાય છે. કષાયોના ઉકાળા શાંત થઈ જાય છે. તપસ્વીના ચિત્તમાં પવિત્ર વિચારોનો પ્રવાહ વહેતો જ રહે છે.

તપસ્વીની શાંત-સૌમ્ય મુખમુદ્રા દર્શનમાત્રથી પ્રાણીમાત્ર પરમ પ્રસન્નતાને અનુભવે છે. તપના આ સેવનથી અરિહંતાદિના અનંત ઉપકારો હૃદયવ્યાપી બને છે. અર્હંતભક્તિ બહુમાન અને શ્રદ્ધામાં પ્રતિદિન ભરતી જ થતી જાય છે. એ અર્હંદ્ભક્તિના પ્રભાવે કર્મક્ષયોપશમ થવા પામે છે. દૃષ્ટિ ચોકખી અને પરિમાર્જિત બને છે પાપનો પશ્ચાત્તાપ અને ધર્મધ્યાનમાં સ્થિરતા જામતી જાય છે. રત્નત્રયીની પ્રાપ્તિ સુલભ બને છે. પરિણામે આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે પગદંડો જમાવી બેઠેલા કામ, ક્રોધ, મદ, મત્સર વિગેરે હઠીલા કર્મ રોગો પણ હાલી ઉઠે છે. અને જડમૂળથી સાફ પણ થઈ જાય છે.

તપ એ સમગ્ર જૈનશાસનનું પરમ રહસ્ય છે. સમગ્ર જિનાગમનો સાર છે. આ રહ્યો તેની પ્રભાવકતાને પૂરવાર કરતો શ્લોક :–

વિનય વિવેકની જ્યોત ઝગઝગી ઊઠે છે. મુખમુદ્રા ઉપર તપનું તેજ રેલાય છે. ત્યાગનું ખમીર ખીલી ઊઠે છે. તપસ્વીના નયનમાં નિર્મળતાનાં નૂર અને વદનમાં પ્રસન્નતાના પૂર વહેતા જ હોય છે. મનમાં સાત્ત્વિકતા, વચનમાં તાત્ત્વિકતા, અને તનમાં તેજસ્વિતા પ્રગટે છે. અને સર્વોત્મભાવ પૂરબહાર ખીલી ઊઠે છે.

આર્થિક અને નૈતિક દૃષ્ટિએ આયંબિલનો લાભ: આયંબિલમાં તદ્દન સાદું લૂખું રસકસ વિનાનું તદ્દન સ્વલ્પ જરૂરિયાતવાળું ભોજન હોવાથી તેમાં ખર્ચ પણ ઓછો આવે છે. અને બીજી રીતે આયંબિલથી વિકારો શાંત થઈ જતા હોવાથી ભોગસામગ્રીની ખાસ જરૂર રહેતી નથી. અને જીવન જરૂરિયાત ઘણી જ ઓછી રહે છે. એટલે ધન માટેની ધમાધમ આપોઆપ ઓછી થઈ જાય છે. પરિણામે આર્તધ્યાન, ચિંતા કલેશ વિગેરે અનેક પાપ-સંતાપો પાતળાં પડી જાય છે.

૧. જૈનધર્મ અને વર્ધમાન તપ

લેખક : પૂ. મુનિરાજશ્રી ધર્મગુપ્તવિજયજી

જૈનધર્મનો તપ અને વર્ધમાન તપની વિશેષતા

આમ તો જૈનધર્મ અનાદિકાળથી અને અનંતકાળ સુધી તેનું અબાધિત અસ્તિત્વ આ અવનિપર રહેવાનું છે પરંતુ ભગવાન મહાવીર સ્વામિને આજે નિર્વાણ પામે લગભગ ૨૫૦૦ વર્ષ પુરા થવા આવ્યાં, છતાં આજે તેઓશ્રીની આજ્ઞાનુજબ ઉપવાસ – આયંબિલ – એકાસણું-સામાયિક–પ્રતિક્રમણ–પૌષધ–વ્રત નિયમો કરનાર વિશાળ વર્ગ ભારતમાં છે. નાનું ૭–૮ વર્ષનું બાળક ઉપવાસ કરે તો પણ શુદ્ધ ઉકાળેલાં પાણી સિવાય બીજું કાંઈ જ ખાવા-પીવાનું મળે નહિ. મોટો વૃદ્ધ કરે તો પણ એવો જ ઉપવાસ કરવાનો! પાછું સૂર્યાસ્ત પછી રાતના ઉકાળેલું પાણી પણ નહીં પીવાનું.

આયંબિલનો તપ પણ ભગવાનની આજ્ઞા મુજબ આરાધાય છે. ચાના પાકા વ્યસનીને આયંબીલ કરવું હોય તો પણ ચાની જરાયે છુટ નહિં. લીલું શાક સુદ્ધાં નહિં. નહિં તેલ–મરચું–ઘી–દૂધ–દહીં–મિઠાઈ–મેવો અથાણાં વગેરે. ફક્ત પાણીમાં બાફેલું અનાજ કઠોળ ખાવાનું. તે પણ એક જ જગ્યા પંર બેસીને બપોરના એકજવાર.

જૈન ધર્મમાં આવો તપ કરનારા આજે પણ હજારોની સંખ્યામાં મોજુદ છે. જૈનધર્મનો તપ કેવળ શાસ્રોના પાના ઉપર જ લખેલો રહ્યો નથી પણ તેના અનુયાયીમાં જીવંત દેખાય છે.

कान्तारं न यथेतरो ज्वलयितुं दक्षो दवाग्निं विना
दावाग्निं न यथापरः शमयितुं शक्तो विनांभोधरम्।
निष्णातः पवनं विना निरसितुं नान्यो यथांभोधरम्।
कर्मौघं तपसा विना किमपरो, हन्तुं समर्थस्तथा॥

ભાવાર્થ :- અરણ્યને બાળવામાં દાવાનળ વિના શું કોઈની દક્ષતા? દાવાનળને ઠારવા મેઘ વિના શું કોઈની ક્ષમતા? મેઘ ઘટાને વેરવિખેર કરવામાં પવન વિના શું કોઈનું પરાક્રમ? નથી જ, નથી. તેમ કર્મોના સમૂહને ક્ષય કરવા માટે જગતમાં શું તપ સિવાય અન્ય કોઈ સમર્થ? અર્થાત્ તપ જ એક સમર્થ છે.

આજે ઘણાયે સાધુ સાધ્વીઓ, શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ એક સાથે અખંડ ૫૦૦-૫૦૦, ૧૦૦૦-૧૦૦૦ આયંબિલો કરનારા મોજુદ છે. ભોજનમાં લખું સારૂં સારૂં ઇત્યાદિ મળવા છતાં તેને લાત મારીને આત્મકલ્યાણની કામનાથી કર્મનિર્જરા માટે આવા દીર્ઘકાલીન તપો કરી રહ્યાં છે.

વારંવાર ખાવા-પીવા અને ભોગવવાથી વાસના અને વિકારોનું જોર વધે છે. તેનાથી આરંભ સમારંભ વધે છે. ઇન્દ્રિયો ઉન્મુખ બની આત્માને સન્માર્ગથી ભ્રષ્ટ કરે છે. મન અસ્થિર અને મલીન બનવાથી આત્મસાધના તૂટી પડે છે.

જૈનધર્મનો તપ એટલે વાસના વિકારોનો પાકો શત્રુ. સંયમ અને ઉદ્ધત એવી ઇન્દ્રિયોને વશ કરવાની લગામ. મદોન્મત્ત મનરૂપી હસ્તીને વશ કરવાનું અંકુશ. પાપરૂપી સમુદ્રનું પાન કરી જનાર અગસ્ત્ય ઋષિ.

પાપોનું શોષણ થાય તપથી. પૂર્વકૃત કર્મોની નિર્જરા થાય તપથી. જન્મ મરણનો અંત આવે તપથી. મોક્ષ અને આત્મ ધ્યાનના ઊંચા મહેલ ઉપર ચઢાય તપરૂપી નીસરણીથી. આત્મબળ વધે તપથી. કામ ક્રોધાદિ વિકારો બાળે તપ. [illegible] હોય તો તપ. [illegible] હોય તો તપ. વેદનો વૈદ્ય હોય તો તપ. [illegible] હોય તો તપ. મહામૂલ્યવાન ભૂષણ હોય તો તપ. સંયમ દેહનો ઔષધ હોય તો તપ. નિર્મળ બ્રહ્મચર્યનો પરમમિત્ર હોય તો તપ. સ્થિર ચિત્તાદિનું અલંકાર હોય તો તપ. નિર્મળ અને સ્થિર [illegible] હોય તો તપ. જ્ઞાનાવરણીય-દર્શનાવરણીય આદિ કર્મોનો ક્ષયોપશમ થાય તપથી.

તપથી [illegible] [illegible] આત્મા તો [illegible] છે. જેમ [illegible] પણ [illegible] તપ તેના [illegible] હોય તો તપધર્મ છે [illegible]

આવા વર્ગને તપ-ધર્મ તરફ બહુમાનની દૃષ્ટિ આપવી જોઇએ. તપશ્ચર્યાની વિશાળ-વ્યાપક પરિભાષા આપવી જોઇએ. જીવનના આદર્શરૂપે ધર્મ અને મોક્ષની વિચાર-સરણી સમજાવવી જોઇએ. આ સમજાવવા પૂર્વે સમજાવનાર વ્યક્તિએ સ્વયં તપશ્ચર્યાનો ભવ્ય આદર્શ પુરો પાડવો પડે.

શું તમને આવા તપ કરનારા ગમે છે કે જેઓ તપ કરતા હોય ને ક્રોધ પણ ખૂબ કરતા હોય? શું તમને એવા તપસ્વીઓ પ્રત્યે માન થાય છે કે જેઓ પોતાની પ્રશંસા કરતા હોય અને તપ નહીં કરનારાઓની નિંદા કરતા હોય? શું તમે એવા તપસ્વીઓને જોઇને રાજી થાઓ છો કે જેઓ તપશ્ચર્યા પૂર્ણ થયા પછી પાછા દિવસ-રાતનો ભેદ રાખ્યા વિના ખા-ખા કરતા હોય? શું તમને એવા તપસ્વીનાં દર્શન કરતાં આનંદ થાય છે કે જેઓ તપ કરીને....પછી દિવસરાત આળસુ બનીને પડયા રહે, ઉંઘ્યા કરે કે નિંદા-કુથલીમાં સમય વીતાવે?

આવા માણસોએ તપશ્ચર્યાની મનોહર મૂર્તિને ખંડિત અને કલંકિત કરી છે. તપસ્વી મનુષ્યના આદર્શો કેવા ભવ્ય હોય! એનો સ્વભાવ કેવો મુલાયમ અને ઉમદા હોય! એનો જીવન વ્યવહાર કેવો શુદ્ધ અને નીતિપૂર્ણ હોય! તપશ્ચર્યા એ જીવનધર્મનું પ્રધાન અંગ છે, એ વાત વિસરાઇ જવી ન જોઇએ.

તમે તપશ્ચર્યાને એના એક-બે રૂપ જ ધારણ કેમ કરાવો છો? એને એનાં બાર રૂપમાં પ્રગટ થવા દો. કોઇને એનું કોઈ એકાદ રૂપ તો ગમી જ જશે! એ રૂપ દ્વારા તપશ્ચર્યા સાથે એ પ્યાર કરશે. કરવા દો. એ ઓછું ખાય

લેખક :
શ્રી પ્રિયદર્શન

આત્મ સ્વાતંત્ર્યનું આંદોલન :

હા, જો આપણે માનવજીવનનું મૂલ્ય મોક્ષમાર્ગની આરાધનાના માધ્યમથી આંકતા હોઈએ તો જ જીવનમાં ધર્મપુરુષાર્થને સ્થાન છે. બાકી અર્થ અને કામના જ [illegible] પુરુષાર્થમાં જીવનની સફળતા માનનારાઓના જીવનમાં ધર્મને કોઈ સ્થાન ન હોઈ શકે.

જ્યારે ધર્મપુરુષાર્થ માટે મનુષ્ય તત્પર બને છે [illegible] ત્યારે એની સામે આત્માનું પૂર્ણ સ્વાતંત્ર્ય [illegible] ઉપાદાનમાં [illegible] છે. આત્માની સ્વતંત્રતાનું આંદોલન [illegible] બની જાય છે તપશ્ચર્યા [illegible] આવે, તપશ્ચર્યા એ આંદોલનનો પ્રાણ બની જાય છે [illegible] આંદોલન નિષ્પ્રાણ બની જાય છે. [illegible] વિના એ આત્મસ્વાતંત્ર્યનું [illegible] બંધનોમાંથી મુક્ત થવા તપશ્ચર્યા અનિવાર્ય છે.

વર્તમાન શિક્ષણમાંથી ધર્મ અને મોક્ષને કાઢી મૂકવામાં આવ્યાં છે । આર્થિક ઉન્નતિ અને હિંસા વિલાસમય જીવન [illegible] શિક્ષણનો પ્રચાર વધી રહ્યો છે [illegible] દૃષ્ટિએ શિક્ષણ [illegible] સ્ત્રી-પુરુષોને મળ્યું છે [illegible] શિક્ષણ દેવાના મુદ્દો [illegible] આવું શિક્ષણ [illegible] ધર્મના મર્મનું જ્ઞાન નથી. [illegible] કલ્પના નથી [illegible] "તપશ્ચર્યા એટલે માત્ર ભૂખ્યા રહેવું [illegible] નથી. [illegible]" [illegible]

[illegible] અહો ! [illegible]

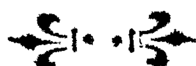
કરનારને પ્રારંભમાં કષ્ટ-મુશ્કેલીઓ નડશે. પણ "કરેંગે યા મરેંગે" જેવા મક્કમ મને પ્રણિધાન પૂર્વક વિવેક પુરસ્સર તપને જીવનમાં ખીલવવામાં આવે તો આગળ જતા તપ સરલ અને સહજ બની જાય છે. આહારસંજ્ઞા સામે ઝઝુમવાનું શસ્ત્ર તપ છે. એના સતત સેવનથી ખાવાની લત અને વિવિધ રસોની ઊજાણી બંધ કરવાની છે. ઇચ્છાઓનું મારણ કરવાનું છે, એ લક્ષ્ય તપસ્વીએ ભૂલવા જેવું નથી. ઇચ્છા નિરોધરૂપ તપ સિદ્ધ કરવા માટે ઘણી સહનશીલતા કેળવવી પડે તેમ છે. ઇચ્છાઓનું જોર ચેતનને પજવે છે, અને એના જોરે ભૂલો પડેલો શ્રાવક અભક્ષ્યાદિનું અને સાધુ નિર્દોષતાને વિસરી જાય છે પરિણામે ચિત્તશુદ્ધિ ગુમાવવાનું બને છે. સાધુને નિર્દોષ પિંડ જે સહજ સ્વાભાવિક મળી આવે તે લેવાનો છે, એમાં ઘણું ઘણું સહવાનું અને કર્મનિર્જરાના અપૂર્વ લાભે સંયમ સ્થાનકની વિશુદ્ધિ સારી રહે છે જેમ ચઢતા પરિણામે ધન્ના અણગાર. જ્યારે સદોષ પિંડમાં ઇચ્છાઓ રસસંજ્ઞા જોર કરી જાય તો પરિણામવિશુદ્ધિની હાની થાય-ભાવચારિત્રની હાની થાય વિગેરે આગળ વધતા વિગયોના વિકારવટા અધઃપતન પણ બને. જ્યારે તપધર્મના અભ્યાસથી રસના ઉપર એવું નિયંત્રણ આવી જાય કે ગમે તે અવસરે કલ્પ્ય ગમે તે રુક્ષદ્રવ્ય મળે તો પણ ચાલે. "અમુક વિના ન ચાલે" આ વાત ભૂંસાય જાય તો આહારસંજ્ઞા હ્રાસ જરૂર પામે છે. જે મળે તેમાં સંતોષ રહે છે. તપ પણ વિવિધ છે **તપના પ્રભાવે શું અનુભવ થાય :-** (૧) વારંવાર ખાવાની ખણુજ ઘણી ઓછી થાય. (૨) ખાન-પાન પ્રત્યે ઉદાસીનતા આવે (૩) સારી વસ્તુ બીજાની ભક્તિમાં આપી દેવાનું મન થાય. (૪) અવસરે ભૂખ વેઠી

છે...ઓછા પદાર્થો ખાય છે કે સ્વાદનો ત્યાગ કરે છે...એને તમે 'તપસ્વી' કહો. એ અપ્રમત્તપણે કાયોત્સર્ગ કરે છે ને સ્વાધ્યાયમાં (તત્ત્વચિંતનમાં) લીન બને છે...એને તમે 'તપસ્વી' કહીને સંબોધો! માત્ર દૃષ્ટિને વિશાળ બનાવો. કોઈને કોઈ શણગારથી તમને વ્યક્તિ ગમી ગઈ...પછી એ બીજાં વસ્ત્ર કે બીજો શણગાર સજશે તો પણ તમને એ ગમશે જ!

તપશ્ચર્યા પ્રત્યે પ્રેમ થયા પછી બધે તે તપશ્ચર્યા તમારી સામે આવશે, તમે એના પ્રત્યે આકર્ષાઈ જવાના અને એને જીવનમાં સ્થાન આપવાના. એ અનેક રૂપોમાં આયંબિલનું રૂપ બહુ આકર્ષક છે. દીર્ઘકાળ આયંબિલનો તપ કરી શકાય છે અને આહાર-મમત્વ તોડી શકાય છે; સ્વભાવપરિવર્તન કરી શકાય છે.

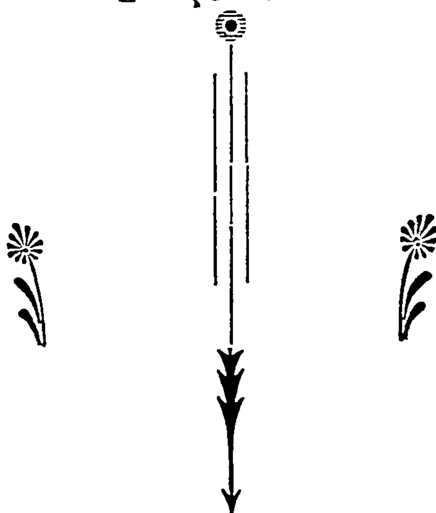
તપશ્ચર્યાને આત્મસ્વાતંત્ર્યના આંદોલનનું સ્વરૂપ આપો.

—સંપૂર્ણ.

તપોનિધિ પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીને

શ્રદ્ધાંજલિ

પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીની વર્ધમાન આયંબિલ તપની ૧૦૦ ઓળીની આરાધના પૂર્ણ થાય છે, આ પ્રસંગે જુદા જુદા લેખકોએ તેઓશ્રી પ્રત્યેના ભક્તિભાવથી જે હૃદયના ઉદ્ગારો કાઢયા છે. તે અહીં રજુ કર્યા છે.

ચઢે (૫) વિચારો સુંદર બને (૬) કષાયોની મંદતા અને ક્ષય થાય (૭) આત્મતેજ ખીલતું આવે. (૮) વિઘ્નો-અંતરાયો દૂર થઈ જાય (૯) ન ધારેલી પ્રભાવના થાય. (૧૦) અણાહારી સ્વભાવનો કાંઈક આસ્વાદ થાય વિ. અનેક આત્મશક્તિઓની ખીલવટ થાય છે. તપ કરતાં આપણા કષાયો કેટલા શાંત આવે છે એ ખાસ માર્ક કરતાં રહેવાનું છે. સ્વોત્કર્ષ ભૂલી જૈન શાસનનું ગૌરવ કેટલું વધે છે, તે જાણી પ્રમોદશીલ બનવાનું છે. તપના અભ્યાસથી ઇન્દ્રિયોને અને મનને કબજામાં લેવાના છે. મનવશ કરીને ભાવવિશુદ્ધિના બળે વિષય-કષાયો સામે પૂર્ણ જય મેળવવાનો છે. ઘાતીકર્મના નાશ માટે તપ એ અમોઘ સાધન છે. અને જ્યાં સુધી કેવળજ્ઞાન-દર્શન ક્ષાયિકભાવના ગુણો ન પ્રગટે ત્યાં સુધી તપથી પાછા ફરવાનું નથી અર્થાત્ ઉત્તરોત્તર તપમાં આગળ વધતા રહેવાનું છે. દાન-શીયલ તપની ત્રિવેણીથી ભાવ ધર્મ ઝળહળતો બને છે.

—સંપૂર્ણ

પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજનાં ચરણે સમસ્ત જીવન સમર્પણ કર્યું, ત્યારથી જ વિસારી દીધી છે અને એ મમતા ફરી જાગૃત ન થાય તે માટે સંયમ-તપનાં અનુષ્ઠાનો ચાલુ જ રાખ્યાં છે. વચ્ચે કોઈ કોઈ વાર માંદગીએ ડોકિયાં કર્યાં છે ખરાં, પણ આ મંગલ મૂર્તિએ તેને દાદ દીધી નથી, કદી ઔષધાદિપ્રયોગ કરવા પડયા છે, તે પણ નિષ્કામ ભાવે અને ઘણીવાર તો ગુરુના આદેશથી કે શિષ્યોના અતિ આગ્રહથી જ કર્યા છે.

જૈન પરંપરામાં આધ્યાત્મિક પ્રગતિ માટે કાયોત્સર્ગને ખૂબજ મહત્ત્વ આપવામાં આવ્યું છે, પણ તેની પ્રથમ શરત એ છે કે કાયાનો ઉત્સર્ગ કરવો, એટલે કે કાયા પરની માયા-મમતાને સંપૂર્ણપણે વિસરી જવી. આ વસ્તુ તેમણે ખરેખર સિદ્ધ કરી છે અને તેથી જ તેમના પ્રત્યે મને અનેરું આકર્ષણ થયેલું છે.

ઘણા એમ માને છે કે જ્ઞાનોપાર્જન અને તપશ્ચર્યા બનતું નથી, એટલે કે જ્ઞાનોપાસના કરવી હોય તો તે વિશેષ તપશ્ચર્યા કરવી ન જોઇએ, એટલું જ નહિ પણ ઘી દૂધ વગેરેનો ઠીક ઠીક પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરવો જોઈએ પરંતુ આ માન્યતામાં વિશેષ તથ્ય નથી, એ વાત આ મંગલ મૂર્તિએ પુરવાર કરી દીધી છે. તેમણે ગુરુચર બેસીને જ્વલંત જ્ઞાનોપાસના કરી છે, આગમના મં અવધાર્યા છે અને વ્યાકરણ-ન્યાય આદિનું પણ ઊં અધ્યયન કર્યું છે. ઉપરાંત શ્રી હરિભદ્રસૂરિ આદિ આં શ્રુતસ્થવિરોના ગ્રંથ પર ઊંડું ચિંતન-મનન-નિદિધ્યાસ કર્યું છે અને તેમ છતાં તપશ્ચર્યા તરફ જરાયે ઉપેક્ષા ક નથી. આ વસ્તુ સહુને માટે-ખાસ કરીને આજના સાધુ-

૧. મંગલમૂર્તિ

લેખક :
શતાવધાની પંડિતશ્રી
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

પ. પૂ. પંન્યાસપ્રવર શ્રી ભાનુવિજયજી ગણિવર્યનું નામ શ્રવણ કરતાં જ મારા સ્મૃતિપટ પર એક મંગલમૂર્તિ ખડી થાય છે અને તેને હું મનોમન વારંવાર વંદના કરું છું. આમ તો પંચપરમેષ્ઠિના સ્મરણાર્થે નમસ્કાર મંત્રનો જપ કરતાં 'નમો લોએ સવ્વ સાહૂણં' પદની અનેકવાર આવૃત્તિ થાય છે અને તે વખતે સર્વે સાધુભગવંતોને વંદના કરું છું, પરંતુ આ નામનું શ્રવણ કરતા મારા મનમાં વિશિષ્ટ ભાવો જાગે છે અને તે એક મંગલ મૂર્તિને નજર જ ખડી કરી દે છે.

એ મંગલ મૂર્તિની કાયા સુકલકડી છે, પણ શ્રમણ શબ્દને સાર્થક કરનારની કાયા હૃષ્ટપુષ્ટ હોય જ ક્યાંથી? એક પછી બીજી તપશ્ચર્યા, બીજી પછી ત્રીજી તપશ્ચર્યા, એમ તપશ્ચર્યાની પરંપરા ચાલુ જ હોય છે અને શરીરમાં રહેલ સાતેય ધાતુનું શોષણ કરતી હોય છે! વળી ઉપરાંત... વર્ષોથી તો તેમણે વર્ધમાન આયંબિલની ઓળી આદરી છે કે જેમાં રસ વિનાનું લૂખું ભોજન માત્ર એક જ વાર લેવાનું હોય છે અને હવે તો એ [illegible] પૂરી થઈ છે! એક સામટી સો આયંબિલ! આ સ્થિતિમાં [illegible] સુંદર અંગોની કલ્પના ક્યાંથી થઈ શકે?

આ મંગલ મૂર્તિએ ભાગ્યે જ કાયા પ્રત્યે કોઈ મમતા રાખી નથી! એ પ્રમાણ તો તેમનું [illegible]... વર્ષો પહેલાં પ. પૂ. સિદ્ધાંતમહોદધિ સ્વ. આચાર્ય ભગવંત શ્રી વિજય-

અને તે સાથે લડતનો ભાર ઉપાડવો, એ તો કોઈ વિરલ વ્યક્તિ જ કરી શકે અને તેવું કાર્ય તેમણે ખરેખર કરી બતાવ્યું, ત્યારે તેમના માટે મારા અંતરમાં જાગેલી આદર-બહુમાનની લાગણી અનેક ગણી વધી ગઈ.

તે પછી એ બીલ દિલ્હીની લોકસભામાં રજૂ થયું, ત્યારે પણ પૂજ્ય ગુરુદેવની જેમ તેઓ સતત પ્રવૃત્તિશીલ રહ્યા અને માર્ગ-દર્શન આપતા જ રહ્યા. ત્રણ વર્ષની આખરે એ બીલ દિલ્હી-લોકસભામાં પણ ઊડી ગયું, ત્યારે તેમણે નિરાંતનો દમ ખેંચ્યો.

તે પછી દિલ્હીની લોકસભામાં સાધુસંન્યાસી રજીસ્ટ્રેશન બીલ તથા ધાર્મિક ટ્રસ્ટને લગતું બીલ આવ્યું, ત્યારે પણ તેમણે સચિંત બનીને એ બીલને હઠાવવા માટે સુંદર પુરુષાર્થ કર્યો હતો અને મુંબઈમાં તે કાર્ય માટે જ સ્થપાયેલ અખિલ ભારતવર્ષીય ધાર્મિક ટ્રસ્ટ બીલ પ્રતિકાર સમિતિને પૂરતો ટેકો આપી તેની કામગીરીને સફળ બનાવી હતી.

અહીં મને એટલી સ્પષ્ટતા કરવા દો કે આ બધું કાર્ય તેમણે ગુપ્ત રહીને માત્ર શાસનસેવાના ખ્યાલથી જ કર્યું હતું અને પ્રસિદ્ધિના મોહથી સદંતર દૂર રહ્યા હતા.

છેલ્લાં એકધારા અઢાર વર્ષથી 'દિવ્ય દર્શન' **સાપ્તાહિક પત્ર** દ્વારા તેમની વાણી મુમુક્ષુઓને પીરસાય છે અને તેનાં પરિણામો ઘણાં સુંદર આવ્યાં છે. ખાસ કરીને વર્તમાન પ્રજાના મનમાં ભૌતિકવાદ પ્રત્યે જામી રહેલા આકર્ષણને તોડવામાં તથા તેને શીલ-સંયમ-તપ-ત્યાગ અને સમ્યક્ત્વ પ્રત્યે વાળવામાં પ્રશસ્ય નોંધપાત્ર ફાળો આપ્યો છે.

સમુદાયને માટે દૃષ્ટાંત રૂપ છે.

તેઓ એમ માને છે કે દૂધ અને મીઠાઈ જેવા પદાર્થોનો ઉપયોગ થતાં વૃત્તિઓ ચંચળ બને છે, તેથી શ્રમણધર્મના આરાધકે તેનો ઉપયોગ કરવામાં બહુ સાવધાની રાખવી જોઈએ અને તેમણે પોતે એ વસ્તુનો અમલ કરેલો છે. આયંબિલની તપશ્ચર્યાને પ્રાધાન્યપદ આપવાનું ખરું કારણ પણ એ જ છે.

આજથી થોડાં વર્ષ પહેલાં સુરેન્દ્રનગરમાં ગણિ-પંન્યાસપદવીના પ્રસંગ પછી મારો સાધુઓ સાથે વાર્તાલાપ યોજાયો હતો, તે વખતે આ વિષય પર મને તેમના વિચારો બહુ સ્પષ્ટતયા જાણવા મળ્યા હતા. તેમણે સાધુને સ્વાદવૃત્તિના ત્યાગની આવશ્યકતા પર ભાર મૂક્યો હતો. એ પરથી એમની ભાવના હું બરાબર સમજી શક્યો હતો અને તેની મેં ભૂરિ ભૂરિ પ્રશંસા કરી હતી.

મારે સ્વ. ગુરુદેવ આચાર્ય ભગવંત શ્રી વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ સાથે અનેકવાર જ્ઞાન-વિચારણા કરવાના પ્રસંગો આવ્યા હતા, ત્યારે તેમણે કહ્યું હતું કે 'સાધુજીવનના વિકાસ અંગે હું બે વસ્તુ આવશ્યક માનું છું : એક બ્રહ્મચર્ય અને બીજી શાસ્ત્રાભ્યાસ. તેમાં બ્રહ્મચર્યના પાલન માટે રસત્યાગ એ મુખ્ય છે અને તેથી સાધુઓ ભોજનના સંપર્કથી બને તેટલા દૂર રહે એ ઈચ્છવા યોગ્ય છે. તેથી હું મારા શિષ્યોને બનતા પ્રયત્ને વર્ધમાન આયંબિલ તપ તરફ વાળું છું અને તેઓ વિગઈઓના સંપર્કમાં ન આવે તે માટે પૂરી કાળજી રાખું છું. વળી તેઓ સાધુ [illegible] નહિ કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરે

લેખક :

૨. ત્રિવેણી–સંગમ

શ્રમણ પ્રિયદર્શી

તિતિક્ષા-તપ અને તત્ત્વજ્ઞાનની ત્રિવેણી :-

તિતિક્ષા તપ અને તત્ત્વજ્ઞાનના અલગ અલગ વહેણ તો જુદા જુદા આત્માઓ પ્રત્યે નિરખાય છે. પણ એ વહેણો જ્યાં ત્રિવેણી અને ત્રિભેટો રચે ને જે ત્રિભેટે તીર્થ સરજાય એવા જીવન તો વિરલ જ જણાય છે!

આવો જ એક ત્રિભેટો–આવી જ એક ત્રિવેણી સંગમ સાધીને જે જીવનને 'તીર્થઘાટ' બનાવી રહી છે એ જે જીવનના સ્વામી એટલેજ પૂજ્ય પંન્યાસપ્રવર **શ્રી ભાનુ-વિજયજી** ગણિવર્ય! એઓશ્રીના જીવનમાં તિતિક્ષાની સાથે તપ છે અને તપની સાથે તત્ત્વજ્ઞાનનો અદ્‌ભુત સંગમ છે.

વિશાળ–સંખ્ય સાધુઓના 'ગુરુપદે' બિરાજતા હોવા છતાંય એમનામાં જે સાદાઇ જે નિરભિમાનીતા અને જે તપ-પ્રીતિ છે એ અજોડ છે.

વિશદ તત્ત્વને નવો આકાર ને નવો પ્રકાર આપીને સાવ સહેલો બનાવવાની કળા એમને અજબ રીતે વરી છે. અને આ કળા દ્વારા નવયુગના અનેક નવજવાનોને ધર્મ અને એનાં ઊંડા રહસ્યોના જ્ઞાતા બનાવવામાં એમણે ગજબની સફળતા મેળવી છે. જ્ઞાન દાનને ટાણે ગમે તેવી ગંભીર વાતોને એઓ 'બ્લેક બોર્ડ' પર ચિત્ર દોરીને જાણે આંખ આગળ રમતી મુકતા હોય છે.

'યોજકસ્તત્ર **દુર્લભઃ**ના આ યુગમાં એઓની 'યોજના શક્તિ'એ અનેક કાર્યો **સફળતા** મેળવી છે.

જ્યારે ગગનને ઓપે ચાંદનીના અજવાળ એની ગયાં હોય એ રાતે તો સાવ જ અજાગ!

આવાસના ચાતુર્માસની એ રાત હજી આજેય મને યાદ છે. જ્યારે આ 'ચન્દ્ર-લેખન'ની પદ્ધતિનો મૂળમંત્ર એમણે મને જણાવ્યો હતો. ચાંદની તેજમાં લખવાની એમની પ્રવૃત્તિ જોઈને એ રાતે હું પણ 'સ્વાધ્યાય' કરવા બેઠો, એમની બાજુમાં જ!

આ જોઈને એમણે મને કહ્યું,

"આમ, સ્વાધ્યાય ન કરાય, આંખો ખેંચાય!

મને આશ્ચર્ય સાથે પ્રશ્ન ઊભો થયો. મેં પૂછ્યું,

"સાહેબ! આપ તો આખી રાત લખો છો. આપની આંખથી, આપ આટલું બધું સાહસ ખેડનારા?

એમણે મને કહ્યું મારી વાત જુદી! આંખને ખેંચાણ ન પડે એ રીતે હું લખું છું. સવારે આવજે, મારી 'લેખન પદ્ધતિ'નો મૂળમંત્ર તને સમજાવીશ!"

સવારે હું ગયો–એમની પાસે! એમણે એક નોટનું પાનું ખોલતાં કહ્યું, જો! હું તો રાતે આ નોટના મોટાને કાળા અક્ષરે લખેલા મુદ્દા વાંચીને જ લખું છું!"

મેં એ નોટ જોઈ એમાં પોતાની લેખન દિશાને સૂચવતા મુદ્દાઓ મોટાને ઘેરાં અક્ષરે લખેલા હતા. એ મુદ્દાઓ વાંચીને એ રાતે પણ લખતા ક્યારેક અક્ષરો પર અક્ષરો એથી જરૂર ચાલ્યા જતા. પણ સવારે એની શુદ્ધિ એઓ કરી લેતા.

કોઈ તત્ત્વને, ઇતિહાસનાં હૈયા સ્પર્શી કોઈ પ્રસંગને જીવ-વિચાર આવશ્યક સૂત્રો અને નવતત્ત્વો જેવી કોઈ ગંભીર વસ્તુને શબ્દ કરતાં ચિત્ર દ્વારા વધુ સુંદર રીતે સમજાવી શકાય છે. આ એમના ઉદાત્ત વિચારો છે. અને એથી જ એમણે પોતાના માર્ગદર્શન હેઠળ સારા એવા સમયનો ભોગ આપીને 'સચિત્ર મહાવીર ચરિત્ર' અને ઇતિહાસની ભવ્ય વિભૂતિઓ જેમાં જાણે ચહેરે વિરાજી રહી હોય એવા લગભગ ૨૭ ઉપર ચિત્રપટોનું દિગ્દર્શન કલાકારને આપતા જૈનેતર કલાકાર જૈન બની ગયો. હજીપણ આ રીતે એમની મહેનત ચાલુ જ છે, ટૂંકમાં સચિત્ર-આવશ્યક સૂત્રો પ્રગટ થશે.

આયંબિલ તો એમનું [illegible] છે. એમને આયંબિલ કરતા નિહાળવા એય જીવનની એક મોંઘો લહાવો છે

વાહ્ રી! ભગવાન આયંબિલ-ખાતા વિધાનની [illegible]! અને શું! આ એમના આયંબિલનાં દ્રવ્યો!

આનાથી વધુ દ્રવ્યોનો ઉપયોગ એઓ ભાગ્યે જ કરે છે. અને વિશેષતા તો એ છે કે આવડું સાદું આયંબિલ હોય છતાં દેહ પાસેથી એઓ ક્રમસર કામ કરાવે છે.

રાતે પ્રભાત બનાવવાની કુનેહ તો એમની જ!

'આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]' – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. તે

૭. અલૌકિક તપસ્વી

લેખક : પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી
મહાપદ્મવિજયજી મ. [illegible]

[illegible] માટે છે. જડના રંગરાગમાં ડુબાડનાર એ વિનાશક છે. બીજાને આત્મધર્મ પમાડનાર [illegible] છે."

શરીરની ચિંતા ખતરનાક છે. આત્મદષ્ટિ બહાવે છે. શરીર સબળ થતાં આત્મા દુર્બળ થતો જાય, રોગ તેનો ખેદ નહિ રહે. શરીર દુર્બળ થતાં આત્મા કર્મભાર ઘટતો જવાથી પુષ્ટ બનતો આવે છે એની ખુશી નહિ થાય. માટે આત્માની જ ચિંતા રાખો. બીજી બધી ચિંતા ખતરનાક હોઈ છોડો."

"આપણી સાધુતાની સાધનામાં મુખ્ય લક્ષ્ય આત્માગમનનું રાખવાનું છે. દરેક સાધનામાં ને વ્યવહારમાં 'મારા આત્માને કેટલું લાગુ થાય છે? એ જોતાં રહેવાનું. બહારથી નીકળી અંદર જાઓ. તેમાં મન સ્થિર કરો. અંતરના દોષોના નિરાકરણ થતાં આવે છે ને? ગુણવિકાસ–ઉપશમપરિણતિ–સૌમ્યભાવ વધતા આવે છે ને? એ જોયા કરો."

અલૌકિક તપશ્ચર્યા :– બારે પ્રકારની તપશ્ચર્યા તેઓશ્રીના જીવનમાં વણાઇ ગઇ છે સ્વાભાવિક બની ગઈ છે. આંતર મુખ્ય તપશ્ચર્યા જ્ઞાનધ્યાન સ્વાધ્યાય પઠન પાઠનાદિ ગ્રંથોના વિવેચનાત્મક લખાણો વર્ણનાતીત છે ચોવીસ કલાક રાત્રે પણ એજ લત! આંતર મુખ્ય તપશ્ચર્યાને ઉપયોગી હોવાથી બાહ્ય અનશન આદિ છ એ તપશ્ચર્યા તેમના જીવનમાં જોવાય છે. ને તેમાં મુખ્ય વર્ધમાન આયંબિલ તપ તદ્દન નિર્દોષ બેંતાલીસ દોષે રહિત ગણત્રીની એક બે ચીજ.

આ સૂત્રમંત્ર લખીને રાતને પ્રભાત કરવાની એ કુનેહ પર મને ખૂબ જ અહોભાવ જન્મ્યો. અને મને થયું અંધારીની કે નિશા એજ સંતની ઉષા! ભોગીની જે રાત યોગીનું એજ પ્રભાત!

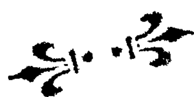
ઓઓથીના આ 'ચાંદ્રલેખ'ને તત્ત્વજ્ઞાનીઓ પાસે જ્ઞાનના રહસ્યને આવરી લેતા કેટલાય રહસ્ય-ગંભીર ગ્રન્થોની ભેટ ધરી.

આવી એક તપોમૂર્તિ-જ્ઞાનમૂર્તિ-તિતિક્ષામૂર્તિ આજે જ્યારે વર્ધમાનતપની સોપૂર્વ જેવી મહાવેદીમાં દિલની 'આહુતિ' દઈ રહ્યા છે ત્યારે.......!

અભિનંદન એ તપને!

અનુમોદન એ તપોમૂર્તિને!

— શ્રમણ પ્રિયદર્શી —

છેદસૂત્રો. જૈન ન્યાયગ્રંથો હરિભદ્રીય ગ્રંથાવલિ અને ન્યાયાચાર્ય શ્રી યશોવિજય ઉપાધ્યાયની ગ્રંથાવલિના સાચા અભ્યાસી બની તલસ્પર્શી જ્ઞાતા બન્યા. જ્ઞાનદાનશક્તિ અજોડ, સચોટ અસરકારક! ટૂંકમાં સરળતાથી વિસ્તૃત રહસ્ય પમાડી શકે તેવી! તે આકર્ષક આગવી શક્તિથી અનેકને જ્ઞાનદાન કરે છે. પ્રભુમાર્ગના સાચા પથિક બનાવે છે.

માર્ગમાં અસ્થિર બનેલ આત્માને સ્થિર કરવાની સુંદર કળાને ઉત્સાહથી શ્રી જિનેશ્વરદેવના માર્ગોમાં સારી રીતે સ્થિર કરી શકે છે.

સુંદર આગવી વિચારસરણી ને ઉપદેશની પ્રતિભા! ઉપદેશના ટંકશાળી વચનો હૃદયમાં કોતરી રાખી જીવન-જીવાતુ (સંજીવનિ ઔષધિ) બની માર્ગના પ્રેરક ને ઉત્તેજક! મારી સ્મૃતિ હાલ ઓછી છે છતાં ભાગ્યા તૂટ્યા યાદ આવતા તેમના ઉપદેશામૃતો જણાવું છું જે અનેક રીતે અનેક આત્માઓને અનેક સંજોગોમાં પ્રેરણાદાયી નીવડે તેમ છે.

"ઉપેક્ષા કરશો મા! અનંત દુઃખોથી ખદબદી ઉઠનારી તમારી જ ભવિષ્યકથાનુ તમેજ નિર્માણ કરશો અને તે પણ માત્ર અઢી મણના માંસના લોચા ખાતર. યાદ રાખો! આરાધના કષ્ટી જીવનમાં છે. સુખશીલ જીવન તો વિરા-ધનાઓની અને દુઃખોની "મા" છે. લાચારી બતાવશો નહિ. અનંત જીવનોનો પ્રાણપ્રશ્ન છે. શા માટે તુચ્છ સુખ ખાતર અનંત સુખની શકયતાનો હોમ કરવો? એમાં શી બુદ્ધિમત્તા?"

હંમેશા ઉદ્યોત જ જોવો, અંધકાર નહિ. આપણને સારૂ સારૂ શું મળ્યું છે, કેવું કેવું મળ્યું છે એનો જ વિચાર રાખવો.

આંબેલ કરતા પણ જીવ સ્વાધ્યાયમાં જ ને તેથી મંદિર
મિનિટમાં જ આંબેલ કરીને ઉઠી જાય! જીભને સ્વાદ લાગ્યા
વગર જ ગળામાં ઉતારી દે. ફક્ત નામનું ભાડું આપવા માટે જ.

તપનો મહિમા :– તપથી ઇન્દ્રિયોની શાન્તિ થાય છે, ચિત્ત સ્વસ્થ
વિકારો નાશ પામે છે, મન કાબૂમાં રહે છે, ચીકણા કર્મો
બને છે દેહ નિર્મળ બને છે, રોગો હઠે છે, [illegible]
નાશ પામે છે. તપ કરવામાં પૈસો ખર્ચતો નથી પણ શરીરની
સુખાકારી સાથે કર્મની નિર્જરા થતા પાપભારથી હલકો થઈ
ક્રમે કર્મથી છૂટી મોક્ષ પામે છે.

સંસારમાં પરિભ્રમણ કરાવનાર ચાર સંજ્ઞામાં આહાર-
સંજ્ઞા ભયંકર છે તેના ઉપર વિજય મેળવવા તપ આવશ્યક
કર્તવ્ય છે.

ધર્મનગર અમદાવાદમાં ધર્મના સારા સંસ્કારવાળા
સુખી કુટુંબમાં જન્મ. નાનપણથી ધર્મ તરફ સારૂ વલણ ને
ધર્મસાધનાનો અનુરાગ. યુવાવસ્થામાં (C.A.) ની
પરીક્ષા પાસ ઉચ્ચકક્ષામાં પાસ કરેલ ને ધાર્મિક જ્ઞાન પણ
પ્રમાણમાં સારૂ મેળવેલ. પૂ. સિ. મહોદધિ શ્રી વિજયપ્રેમ-
સૂરીશ્વરજી મ. સા. ના સત્સંગ ને [illegible] અસરો
[illegible] વિગેરે [illegible] વૈરાગ્ય [illegible]
સ્વ. પૂજ્યપાદ સિ. મહોદધિના [illegible] શિષ્ય બની [illegible]
પ્રભુ આજ્ઞા મુજબના જીવનમાં તલ્લીન બની [illegible]
આત્માને જીવનનો [illegible] દીધો.

પ્રકાંડ બુદ્ધિ, [illegible] શાસ્ત્રનો [illegible] અને [illegible]
[illegible]
[illegible] ન્યાયશાસ્ત્રમાં નિષ્ણાત બની [illegible]

ઓછા ૨૫ યુવાનોને રત્નત્રયી આપું, અને મારી જાતના પૂર્ણભોગે શાસનમાટે તૈયાર કરું, તપ-જપ અને સંયમની વિશુદ્ધ આરાધનામાં દૃઢ મજબુત બનાવું" આવી કલ્યાણકારી ભાવનાનું સ્વપ્ન સેવતાં મુંબઈ તરફ પ્રયાણની તૈયારી થઈ ગઈ.

મુંબઈમાં ઉત્તમરત્નોની પ્રાપ્તિ :-

પરમકૃપાળુ પૂજ્યપાદશ્રીની અખંડ સેવામાં રાત ને દી ખડે પગે સજ્જ રહેતી (બાંધવ બેલડી) પૂજ્ય પં. શ્રી ભાનુવિજયજી મહારાજ અને પૂ પં. શ્રી. પદ્મવિજયજી ગણિવર સાથે જ હતા. મુનિપરિવાર સાથે પરમતારકશ્રી મુંબઈ પધાર્યા....પરંતુ પેલો સંકલ્પ તો સદા એમના અંતરમાં ઘૂંટાતો જ હતો. ક્ષેત્ર ખેડાયેલું હતું....પૂજ્યપાદશ્રીના ભવ્ય સંકલ્પને સિદ્ધ કરવા બાંધવબેલડીએ કમર કસી. પૂ૦પં. શ્રી ભાનુવિજયજી મહારાજાના આકરાતપ સાથે વિરાગ નીતરતા પ્રવચનો શરૂ થયા. દર રવિવારે બેય ગુરુ-શિષ્યના સહીયારા પ્રવચનોએ મુંબઈને ધર્મઘેલું બનાવ્યું. હજારો ભાવુકો દોડી આવતા. મહાપુરુષોના ચરિત્ર મધુરકંઠે સજ્ઝાયના ભાવવાહી પદો પૂ૦ શ્રી પદ્મવિજયજી મહારાજ બોલતાં અને વૈરાગ્ય ઉત્પાદક અંતરસ્પર્શી મોહભેદક વિવેચન પૂજ્ય શ્રી ભાનુવિજયજી મહારાજ કરતા ત્યારે શ્રોતાજન સર્વે સંવેગ-વૈરાગ્યથી રંગાઈ જતાં, ઘડીભર સંસારની મોહની વીસરાઈ જતી.

આજે પણ મારી નજરમાં એ પ્રવચનોની વિશાળ પર્ષદાઓ તરવરી રહી છે. પૂ૦પાદ ભાનુવિજયજી મહારાજાનું વિરાગના મેહુલ વરસાવતું મુખારવિંદ જાણે આંખ સામે જ રમી રહ્યું છે. વૃદ્ધો અને વૃદ્ધાઓ તો દોડયા! આધેડ વયના સ્ત્રી પુરુષો પણ દોડયા એ પ્રવચનો સાંભળવા માટે! પણ

[illegible]

૪. ભુવનશિલ્પી મહામુનિ || પૂજ્ય મુનિરાજશ્રી ચંદ્રોદયવિજયજી મ.

મોરબી નગરે સોનાનો સૂરજ : [illegible] એ પણ [illegible] [illegible] કેમ !

[illegible] સુવર્ણ દિવસો હતા ! ફરી એ દિવસો આવશે કે કેમ ! [illegible]

[illegible] પ્રશ્ન છે.

વિ૦ સં૦ ૨૦૦૫ની સાલમાં મોરબી મુકામે [illegible] [illegible] [illegible] પરિવાર

મહાતપસ્વી ચારિત્રશીલ સંવેગ-વૈરાગ્યનો [illegible] [illegible] [illegible] મહારાજ આદિ [illegible]

પૂ. મુનિભગવંત શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] શ્રી [illegible] જૈન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પધાર્યા. દિન-દિન દેશનાની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] રંગે રંગાતા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] પરિણામો [illegible]

[illegible] [illegible] દીધું !

[illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ! પણ [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ન [illegible]...

[illegible] [illegible] [illegible] પરમગુરુદેવ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] મહારાજ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] શ્રી [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પરમાત્મા શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

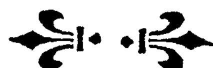
[illegible] [illegible] આવી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

અને આશિષ આપો કે પૂ. પંન્યાસપ્રવરશ્રીના [illegible]
[illegible] માં [illegible]
આપને શ્રી એ તપોમૂર્તિ પંન્યાસ ભગવંતશ્રીજી માટે આ
પ્રસંગે પ્રાર્થના કરીએ. 'આપને અંતઃકરણની આશિષ આપો
આપે નિશ્ચયવ્યવહારના આરાધક બનીએ, શુદ્ધિયુક્ત સંયમ-
માર્ગના સ્વામી બનીએ, અને [illegible] નિર્મળ સંયમભક્તિ,
વાત્સલ્યનિધિ પરમગુરુદેવશ્રીજીની સર્વથી અભિલાષાઓને
પૂર્ણ કરનારા બનીએ.'

પરમગુરુદેવના સ્વપ્નશિલ્પને કંડારનારા શ્રી વર્ધમાન
સો ઓળીના મહા ઉપાસક પૂ૦ પંન્યાસજી મહારાજ!
આપશ્રીના ચરણોમાં અમારા સૌના કોટાનકોટિ

– શિ ર સા વં દ ન –

આશ્ચર્યની વાત તો એ હતી કે મારા જેવા પંદરથી વીસ
વર્ષની વયના કિશોરો પણ હતા! એમાં આખું એક [illegible]
યુનિયન બન્યું. મને બરાબર યાદ છે કે પૂજ્યશ્રીના એ
પ્રવચનો સાંભળતાં હું તો આખું નીચે નાખીને ડૂસકે ડૂસકે
રડતો......ઘેર ગયા પછી પણ મને ચેન પડ્યું નહીં વિચારો
મારા અંતરનો કબજો લઈ લીધો, તેમ અનેક યુવાનોનો
વૈરાગ્ય દૃઢ બનતો ગયો. સંસાર ઉપરથી પ્રવચનોના [illegible]
પ્રભાવે મન ઊઠી ગયું, અને અંતર ઉપર જૈનશાસનની
અજબગજબની અસર ઊભી થઈ...અને [illegible] સંસારની
વિકેટો પડવા માંડી...૧...૨....૩...ના! ૨૧ . ૨૨.. ૨૩ ..
ના...! ૨૮...૨૯...૩૦....

[illegible] ૭૫૦ થી ૮૦૦ [illegible]
[illegible]

ઉપકારની વર્ષા :– [illegible]
[illegible]

રાત્રે આઠથી અગિયારનો ટાઈમ આપ્યો તેથી હું તો ગભરાયો મને એમ પણ લાગ્યું કે, રાત્રે લખવા-વાંચવાનું કામ કેવી રીતે થશે? પણ અવશ્ય કાર્ય હોવાથી ના પાડી શકું તેમ હતુંજ નહિ. એટલે રાત્રે અગિયાર વાગ્યા સુધી વિચારણાઓ કરેલી અને આવશ્યક મુદ્દાઓ તેઓશ્રીને રોજની પ્રેકટીશ હોવાથી સામાન્ય ચંદ્રના પ્રકાશથી કાગળમાં ઉતારી કહ્યું કે અત્યારે વાંચી શકાશે નહિ પણ સવારમાં વંચાશે. આવા તો એક નહિ અનેક પ્રસંગો બનેલ છે. તે સિવાય બાલવૃદ્ધિ વગેરે મુનિઓની વૈયાવચ્ચના પ્રસંગે અને પૂ૦ આચાર્યભગવંત આદિના વિશિષ્ટ કાર્યોમાં તેઓશ્રીની તપ સાથે કેટલી અપ્રમત્તતા હશે અને છએ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ તેઓશ્રીના રોમેરોમમાં કેટલો વ્યાપ્ત હશે તે તો તેમની પાસે રહી અનુભવ કરનારા જ જાણી શકે.

આવા બાહ્ય-અભ્યંતરતપના આરાધક મહાન તપસ્વી તેઓશ્રીના સમુદાયમાં પ. પૂ. પંન્યાસશ્રી કાન્તિવિજયજી મ. સાહેબ પ. પૂ પંન્યાસ શ્રી રાજવિજયજી મ. સાહેબ આદિ અને અન્ય સમુદાયમાં પણ એવા અનેક મહાપુરૂષો થયા છે. અને આજે પણ છે. આ મહાત્માઓ બાહ્યતપ કરનાર અન્ય વ્યક્તિઓને માટે અનુકરણીય બની શકે તેમ છે.

આવા તપથી જ કલ્યાણ થઈ શકે એમ મને લાગે છે. જે મહાપુરૂષો જ્ઞાન સાથે સુંદર ચારિત્ર અને મહાન તપ કરનારા છે, તેઓને જ વિશાલ શિષ્ય સમુદાય હોય છે, અને તેઓની શિષ્ય પરંપરા ઘણી લાંબી ચાલી શકે છે.

તેથી પ૦પૂ૦ પંન્યાસજી મહારાજશ્રી પણ જગતની એક મહાન વિભૂતિ અથવા મહાન વ્યક્તિ કહીએ તો તેમાં જરાપણ અતિશયોક્તિ નથી પરંતુ એક સત્ય હકીકત છે.

આપણે સહુ પણ અભ્યંતર તપ યુક્ત આવા સુંદર બાહ્યતપની આરાધના કરી સાચા અર્થમાં તપ એટલે કે કર્મનો ક્ષય કરી શિવપદ પ્રાપ્ત કરીએ – એજ મંગલકામના.

લેખક :

પૂ. મહાન વિભૂતિ શ્રી [illegible]

[illegible] અમિચંદ [illegible] કોઠારી

પ્રકાશક : યશોવિજયજી જૈન [illegible]

[illegible] મહેસાણા.

॥ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

આઠ પ્રકારનાં કર્મોને તપાવે અર્થાત્ ક્ષય કરે તે તપ અથવા ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરવો તે તપ.

તે તપના બાહ્ય અને અભ્યંતર એમ મુખ્ય બે પ્રકાર. તે બંનેના છ-છ પ્રકાર હોવાથી કુલ બાર પ્રકારનો [illegible] છે, અને તે બાર પ્રકારના તપને જ શાસ્ત્રમાં નિર્જરા કહેવામાં આવે છે. નિર્જરા એ મોક્ષ પ્રાપ્તિનું પરમ [illegible] સાધન છે.

જગતના દરેક [illegible] મોક્ષ માટે જ પ્રયત્ન કરતા હોય છે અને તે મોક્ષ જ પ્રાપ્ત કરવા [illegible] છે. [illegible] નિર્જરા પણ [illegible] બાર પ્રકારના તપ રૂપ [illegible] હોવાથી અત્યંત આદરણીય છે.

શાસ્ત્રોમાં સમ્યગ્-જ્ઞાન-દર્શન અને [illegible] ચારિત્ર [illegible] સાધન બતાવેલ છે. તેમજ [illegible] નહીં [illegible] છે. જ્ઞાન અને ક્રિયા મોક્ષનાં મુખ્ય સાધન [illegible] હોવાથી જ્ઞાન અને [illegible] ત્યાં ક્રિયાથી ચારિત્રનું [illegible] છે. [illegible] ચારિત્ર મોક્ષનું સાધન [illegible] બતાવેલ નથી. [illegible] પણ ત્યાં ચારિત્રના [illegible] ચારિત્ર [illegible] છે, [illegible] તપ વિના ચારિત્ર [illegible] છે. [illegible] ચારિત્રના [illegible] સ્વરૂપ [illegible] છે.

[illegible]